

**Právnická fakulta Masarykovy univerzity
obor Právo a právní věda
Katedra evropského a mezinárodního práva**

Uspořádání hospodářských vztahů mezi Velkou Británií a Evropskou unií po "Brexitu"

Diplomová práce

Marek Sova

Brno 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Uspořádání hospodářských vztahů mezi Velkou Británií a Evropskou unií po "Brexitu"** zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Brně 24. června 2018

.....
Marek Sova

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu mé práce panu doc. JUDr. Filipu Křepelkovi, Ph.D. za vstřícný přístup, trpělivost, ochotu, odborné rady a cenné připomínky., které mi při psaní této diplomové práci poskytnul. Dále bych chtěl poděkovat svému dědovi za podporu a trpělivost při mém studiu.

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje vystoupení Velké Británie z EU, zejména uspořádání následné hospodářské integrace, migrace osob a s tím související práva občanů. Práce se komplexně zabývá hospodářskou integrací, související teorií, existujícími režimy hospodářské integrace a případy desintegrace. Teorie je použita k analýze procesu vyjednávání v relevantních oblastech pro dílčí hospodářskou integraci se zaměřením na práva občanů až do stavu jednání k 21. 6. 2018. Na závěr jsou shrnuty poznatky a provedena určitá predikce možného vývoje budoucí ekonomické integrace mezi Velkou Británií a EU.

Klíčová slova

Brexit, ekonomická integrace, evropské právo, vystoupení členského státu z EU, vyjednávání

Abstract

This diploma thesis deals with the secession of Great Britain from the EU, especially with the organization of following economic integration, migration of persons and related rights of citizens. The work deals with economic integration, related theory, existing economic integration regimes and examples of disintegration. The theory is used to analyze the negotiation process in relevant areas for partial economic integration with a focus on citizens' rights up to the state of negotiations on 21 June 2018. In conclusion, the findings are summarized and a certain prediction of possible future economic integration between Great Britain and the EU made.

Key words

Brexit, economic integration, european law secession of the member state from the EU, negotiations

Obsah

Úvod	9
1 Shrnutí cesty Británie do EU a cesta k Brexitu	12
1.1 Spojené národy Evropské a Velká Británie	12
1.2. Poválečná doba.....	13
1.3 EHS a Velká Británie mění svůj postoj	14
1.4 Velká Británie a první referendum	15
1.5 Pozice se mění, Maastricht.....	16
1.6 Cesta k Brexitu	16
2 Shrnutí vnitřního rozhodování po referendu ve Velké Británii a EU o postupu	18
2.1 Bezprostřední reakce	18
2.2 Shrnutí vnitřního rozhodování po referendu ve Velké Británii	18
2.3 Shrnutí rozhodování a reakce po referendu v Evropské unii	19
2.4 Čl. 50 a Supreme court	20
3 Existující režimy částečné integrace.....	24
3.1 Evropský hospodářský prostor	24
3.2 Turecko	25
3.3 Švýcarsko	27
3.4 Přidružení kandidátských států	29
4 Naznačené vyjednávací pozice na začátku vyjednávání	30
4.1. "Hard Brexit" nebo "Soft Brexit".....	30
4.2 Počáteční vyjednávací pozice a základní strategie vyjednávání Velké Británie	31
4.3 Počáteční vyjednávací pozice a základní strategie vyjednávání Evropské unie	32
4.4 Závěr a zhodnocení cílů vyjednávání subjektů	35
5 Očekávané scénáře jednání a jejich východiska	37

5.1 Forma vyjednávacích procedur	37
5.2 Práva občanů	38
5.2.1 První kolo vyjednávání pozice EU	38
5.2.2 První kolo vyjednávání pozice Velké Británie	39
5.2.3 Sporné otázky po prvním kole jednání	41
5.2.4 Sporné otázky a jejich vývoj po druhém kole a třetím kole jednání	43
5.2.5 Sporné otázky a jejich vývoj po čtvrtém kole jednání	43
5.2.6 Sporné otázky a jejich vývoj po pátém kole jednání	45
5.3 Finanční vyrovnání subjektů	47
5.4 Druhá fáze vyjednávání	48
5.4.1 Uspořádání budoucích ekonomických vztahů	48
5.5 Očekávané scénáře jednání	50
6 Teorie ekonomické integrace a liberalizace a jejího právního zachycení	52
6.1 Ekonomická integrace	52
6.2 Liberalizace	53
6.3 Výhody a nevýhody ekonomické integrace a liberalizace	53
6.4 Liberalizace, GATT a WTO	54
7 Částečná demontáž vazeb - právní změny v GB a v EU	55
7.1 Great Repeal Bill	55
7.2 Právní změny v EU	56
8 Náhradní dílčí integrace - případy desintegrace (např. rozdělení Československa)	57
8.1 Rozdělení Československa	57
8.2 Rozpad Jugoslávie	58
Závěr	60
Použité zdroje	64
Monografie	64

Judikatura	65
Internetové zdroje a odborné články z internetových zdrojů	65
Právní předpisy	68
Právní předpisy EU	68
Mezinárodní smlouvy.....	69
Ostatní.....	69

Seznam pojmů a zkratk

čl. 50 - Článek 50 Smlouvy o Evropské unii upravující vystoupení členského státu z EU

BREXIT - Proces vystoupení Velké Británie z Evropské unie

EU - Evropská unie

EHS - Evropské hospodářské společenství

EHP - Evropský hospodářský prostor

EFTA - Evropské sdružení volného obchodu

CEFTA - Středoevropská zóna volného obchodu

Úvod

Je málo událostí posledních let, které by změnily Evropskou unii takovým podstatným způsobem a takovou šokující metodou jako referendum o setrvání členského státu v unii. Ve své diplomové práci se budu zabývat fenoménem Brexitu tj. vystoupení Velké Británie z Evropské unie z hlediska uspořádání vzájemné dílčí hospodářské integrace. V současné době, kdy je členství v Evropské unii vyjadřováno jako stav, který přináší jen samé výhody, může být pro čtenáře těžko pochopitelné rozhodnutí lidu Velké Británie tento integrační projekt opustit. Těžištěm diplomové práce bude teorie ekonomické integrace a pozdější praktické navázání na situaci Brexitu a vyjednávání budoucí smlouvy o vystoupení. Kapitoly o vlastním vyjednávání budou řešeny skrze vlastní analýzu oficiálních dokumentů produkovaných stranami v průběhu jednacích kol. Hypotézu, na kterou budu hledat v diplomové práci odpověď, jsem si stanovil: *Pozice subjektů z referenda a následné okamžité debaty nebudou ve své tvrdé formě dodrženy, výhody ekonomické integrace přinutí strany při vyjednávání a budoucí ekonomické integraci ke kompromisním řešením.*

Diplomovou práci rozdělím na osm kapitol a v první kapitole stručně představím vývoj ekonomických vztahů mezi subjekty Brexitu. Bude uveden vývoj od samotných teoretických počátků projektu evropské integrace a také změna role, kterou Velká Británie prošla z pozice světového impéria. Vývoj Velké Británie v evropské integraci je rozsáhlý fenomén, který by obsáhnul několik diplomových prací a ve své práci mám za cíl pouze uvedení čtenáře do příslušných reálií.

Ve druhé kapitole se budu zabývat bezprostředními reakcemi na „šokové“ rozhodnutí britského lidu neseřvat v Evropské unii. Bude rozebrána distinkce mezi „Hard Brexitem“ a „Soft Brexitem“ a problematiku aktivace čl. 50 Smlouvy o fungování Evropské unie. V této kapitole vymezím určité základní postoje a hodnoty subjektů, které se budou promítat do celého procesu Brexitu a zejména následného vyjednávání.

Ve třetí kapitole budu analyzovat existující režimy částečné integrace a jejich specifika na relevantních příkladech. Cílem této kapitoly bude analyzovat jednotlivé možné režimy ekonomické integrace Velké Británie a EU po vystoupení a poskytnout teoretický přehled pro orientaci v pozdějších kapitolách.

Ve čtvrté kapitole budou naznačeny vyjednávací pozice subjektů na začátku vyjednávání. V této kapitole budou konkretizovány strategie, principy a hodnoty, které budou subjekty ve vyjednávání zastávat a také základní pozice na jednotlivé oblasti vyjednávání. Tato kapitola uvede vlastní vyjednávací rámec subjektů, formu a pravidla procesu vyjednávání. V této kapitole budu vycházet zejména z vlastní analýzy dokumentů.

V páté kapitole budou rozebrány klíčové oblasti vyjednávání s následným vyvozením závěru a predikcí budoucího postupu. Důraz této práce je kladen na téma migrace, které je ve vyjednávání zahrnuto pod bod práva občanů. V této kapitole oblast práva občanů rozeberu a zaměřím se na dynamiku příkladu změny pozic subjektů v otázkách, kde nepanuje shoda a na následné vytváření kompromisu. Téma Severního Irska nebude obširněji rozebráno, neboť představuje spíše komplikovaný politický problém a problém analýzy Velkopátečních dohod, pro což v této práci nedostačuje rozsah. Finanční vyrovnání a ostatní záležitosti vystoupení nebudou rozebrány z pohledu dynamiky vyjednávání, neboť v této oblasti došlo ke kompromisu relativně bez větších problémů a tudíž pouze uvedu, jaký je výsledek ve smlouvě o vystoupení. Druhá část této kapitoly bude rozebírat počátek jednání o budoucí ekonomické integraci mezi subjekty. Závěrem této kapitoly bude vyvození závěrů a predikce dvou variant budoucího partnerství mezi Velkou Británií a EU.

V šesté kapitole bude uveden základní teoretický přehled ekonomické integrace a liberalizace. Budou uvedeny jednotlivé stupně ekonomické integrace a jejich výhody a nevýhody jako je omezení suverenity či zvýšení obchodní výměny mezi subjekty.

Sedmá kapitola se bude zabývat demontáží vazeb mezi EU a Velkou Británií, a to výhradně právními změnami po vystoupení. Důraz bude kladen na právní změny ve Velké Británii, neboť jako člen, který prošel vývojem evropské integrace po několik desetiletí a musel dodržovat unijní legislativu, bude Velká Británie stát před problémem, jak naložit s unijním právem po datu vystoupení. Evropská unie přijde o jeden členský stát, ale objem právních změn bude oproti Velké Británii minimální, proto bude v této kapitole kladen důraz na právní změny v členském státu, který unii opouští.

Osmá a poslední kapitola bude rozebírat na příkladu rozdělení Československa a následné náhradní dílčí integraci případ desintegrace a následné ekonomické integrace. V této kapitole se budu striktně zabývat pouze aspektem následné ekonomické integrace a rozdělení Československa nebudu rozebírat z jiných pohledů.

Závěrem bych chtěl zmínit, že samotný Brexit představuje událost takového rozsahu a významu, že tato diplomová práce nemůže důkladně obsáhnout všechny podrobnosti a souvislosti a zaměřuje se proto pouze na oblast následné ekonomické integrace. I takto vymezená oblast obsahuje nespočet témat, které rozsah této práce neumožňuje řešit důkladněji, a proto se například ve vyjednávání zaměřuji v souladu se zadáním zejména na téma práv občanů.

Přínos mé práce vidím v tom, že poskytuje náhled do vyjednávání a celkové dynamiky vystupování členského státu z EU jakožto zcela nezmapované situace, dle čl. 50, což je také relativně nový mechanismus.

1 Shrnutí cesty Británie do EU a cesta k Brexitu

K pochopení celého fenoménu, který se skrývá pod pojmem Brexit si nejprve musíme ve velmi základních intencích objasnit pozici Velké Británie v evropských společenstvích, vývoj jejího členství a v neposlední řadě události posledních měsíců ba dokonce posledních let, které vyvrcholily událostí, o které pojednává tato diplomová práce, o Brexitu. Pozice Velké Británie se drasticky změnila z pozice světové velmoci až do dnešní podoby téměř po celé 20. století, a proto považuji za důležité si v základních intencích tento vývoj předesíť.

1.1 Spojené národy Evropské a Velká Británie

Myšlenka vzniku jakési sjednocené Evropy či federalizované Evropy je s Velkou Británií spojena již od počátku vývoje této doktríny. Prvotní myšlenka a motor evropské integrace bylo vyřešení rostoucího nacionálního napětí a zejména letité rozbroje mezi Německem a Francií. Doba po První světové válce se jejím současníkům zdála dobou techniky, pokroku a panovalo přesvědčení, že žádná překážka není dost velká. Spojené státy zažívaly svůj zlatý věk a jejich příklad federace ve své době ukazoval možnou cestu pro Evropu. Kolem této ideje se v průběhu dvacátých let 20. století shromáždilo mnoho světových politiků, intelektuálů, podnikatelů, vědců, zkrátka svět ochromený hrůzami První světové války viděl federalizovanou sjednocenou Evropu jako bezpečnostní pojistku před dalšími konflikty v Evropě. Největší pozornosti se dostalo knize Pan – Evropa, ve které její autor pokládá základní tezi „Spojených národů Evropských“ a to, že integrace musí spočívat na ekonomickém základu, tedy především ve spojení německé těžby uhlí s francouzskou ocelářskou výrobou. Vize spočívala v tom, že státy by neztratily své národní identity, ale byly by natolik propojeny hospodářsky, že by jejich vzájemné konflikty nemohly být řešeny válečnou cestou, neboť by poškodily hospodářství své stejně jako hospodářství nepřítel. Myšlenka to byla značně utopistická, neboť se předpokládalo, že státy budou pracovat pro společné dobro, což se jeví jako značně problematická formulace.

Zajímavé je, že vize Pan-Evropa získala rychle na popularitě, vedla k založení stejnojmenného hnutí a zejména k široké podpoře evropských politiků na vysokých postech a v roce 1926, zažila tato myšlenka svůj pomyslný „největší den“. V říjnu 1926 byl uspořádán ve Vídni Evropský kongres, ze kterého vzešel známý Briand - Kelloggův pakt, jímž se signatáři, včetně Francie a Německa, zříkali vedení útočné války jako politického nástroje.

Zejména díky zkušenému politikovi, tehdejšímu francouzskému ministru zahraničí Aristide Briandovi, se myšlenka „Spojených států evropských“ posouvala stále kupředu a sám ministr odeslal evropským vládám „Memorandum o Evropské federalistické unii“. Základní myšlenka memoranda spočívala ve vzniku federálního uspořádání Evropy pod patronací Společnosti národů, při respektování národní suverenity států. Vzniklé uspořádání států by mělo za cíl spolupráci států v oblastech hospodářské politiky na prvním místě, práce, zdravotnictví atd. Memorandum se dostalo vřelé podpory a naprostého souhlasu s myšlenkou užší spolupráce v Evropě až na jednu výjimku. Velká Británie jako jediná země memorandum rezolutně odmítla. Musíme si uvědomit, že Velká Británie v roce 1930 byla radikálně odlišnou od Velké Británie v roce 2017. Britové podporovali myšlenku sjednocené Evropy, neboť stejně jako ostatní státy neměli zájem na opakování krvavých konfliktů První světové války, ovšem neměli zájem vstupovat do podobné asociace omezující jejich suverenitu. Ve své době se Velká Británie viděla jako jeden z vítězů Světové války a její obrovské koloniální impérium jí zaručovalo postavení velmoci. Britové neviděli důvod, proč by velmoc měla vstupovat do organizace fungující na federalistickém principu. Britové viděli projekt „Spojených států Evropských“ jako dalšího velkého „hráče“ na poli světové politiky, ale rozhodně neměli potřebu jím být absorbováni.¹

Navzdory všeobecné optimistické náladě v době Briandovy iniciativy, nepřineslo memorandum žádný hmatatelný výsledek a doba idealismu, optimismu a mezinárodní spolupráce skončila šokujícím odhalením neschopnosti Spojených států jakkoliv reagovat na japonskou agresi v Číně. Posledním hřebíčkem do rakve byl nástup Adolfa Hitlera k moci a myšlenka evropské integrace byla zasunuta do pozadí myšlenkou, jak vyhrát válku proti nacismu, fašismu a agresivnímu nacionalismu.

1.2. Poválečná doba

Poválečná léta se stejně jako v ostatních zemích Evropy nesla ve znamení přechodu z válečného na mírové hospodářství, ale Velká Británie pořád v postavení velmoci přistupovala k prvním pokusům o evropskou integraci stejně chladně jako v letech předválečných.

¹ BOOKER, Christopher; Richard NORTH. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Barrister & Principal, 2006, s. 25 - 33

Zlomovým bodem se stala jednání o Schumanově plánu, kde se jasně ukázalo britské velmocenské uvažování. Tento plán navazoval na předválečné myšlenky o sjednocení německé a francouzské výroby uhlí a oceli, čímž by se kriticky omezila schopnost zemí válčit mezi sebou. Sám Schuman plán viděl jako začátek cesty k evropské federaci a propagoval pozvolný postup krok a za krokem k federaci. Britové plán rezolutně odmítli, neboť zcela nesouhlasili s předáním nejdůležitějších ekonomických prostředků do rukou zcela nedemokratické a nikomu neodpovědné instituce. V roce 1950 vládl v Evropě také strach ze sovětské invaze, která byla reálnější hrozbou, než nový válečný konflikt mezi Francií a Německem, kterému se Schumanův plán snažil zabránit.

Velká Británie v roce 1950, která ještě pevně držela v rukou své koloniální impérium, byla světovým hráčem, prostě necítila potřebu, předat své strategické hospodářství instituci založené na nadnárodním principu. Velká Británie tudíž nenastoupila na první vlnu evropské integrace a nestala se členem Evropského společenství uhlí a oceli.²

1.3 EHS a Velká Británie mění svůj postoj

Velká Británie ovšem postupně od velmocenského postavení ustupovala vlivem nárůstu nacionalistických a antikoloniálních tendencí zejména na africkém kontinentu a na Blízkém východě. Nelichotivé bylo také srovnání růstu britské ekonomiky a růstu zemí participující na evropském projektu. Evropské hospodářské společenství mělo za hlavní cíl postupné sjednocování trhu, snižování cel atd. a Velká Británie začala analyzovat, zda pro ni není ekonomicky nevýhodné zůstat stranou.

Vynecháme-li politická hlediska rozhodování zejména ve vztahu ke spojeným státům, nejdůležitějšími body byl hospodářský vztah se zemí Commonwealthu a veřejné mínění ve Velké Británii. Tématem této práce je uspořádání hospodářských vztahů po Brexitu a proto považuji za důležité věnovat se hospodářským vztahům Velké Británie bezprostředně před vstupem do procesu evropské integrace.

Velká Británie měla před vstupem do EHS systém obchodu založen na obchodní výměně se zemí Commonwealthu na systému „imperální preference“. Jednalo se o systém, jehož podstatou bylo, že Velká Británie a její členské země obchodovaly mnohonásobně více mezi

² BOOKER, Christopher; Richard NORTH. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 57 - 67

sebou, než s ostatními státy např. v roce 1961 byl britský export do zemí Commonwealthu celých 43 % domácí produkce a podobné hodnoty platily i pro import. Integrace do „evropského dobrodružství“ by nedovolovala pokračování v tomto modelu, a proto se prioritou pro vyjednávání ze strany Velké Británie staly výjimky, které by dovolovaly model po určitou dobu udržovat, než si strany najdou jiná místa exportu a importu.

Pomyslně se jednalo o jakýsi radikální řez, kdy se Velká Británie měla odstříhnout od svého imperiálního hospodářského dědictví a nastoupit na cestu společného trhu.³

1.4 Velká Británie a první referendum

Británie po svém vstupu do koloběhu evropské integrace nepokračovala ve směru, jakým chtěly státy do té doby integraci pohánějící a vysloužila si pověst jakéhosi „potížisty“, což ostatně potvrdila při počátečním sporu s francouzským prezidentem De Gaullem, který se osobně zasazoval o nepřijetí Velké Británie do rodiny evropské integrace.

Pro téma této práce je důležité zmínit první referendum v souvislosti s evropskou integrací odehrávající se na britských ostrovech. V sedmdesátých letech 20. století se nad britským členstvím ve společném trhu začala stahovat temná mračna. Hospodářství Velké Británie oslabeno ztrátou obchodu se zeměmi Commonwealthu, absencí pomoci z Marschallova plánu a krizí v odvětvích těžkého průmyslu začalo pohlížet na své vyjednané podmínky vstupu do EHS jako nevýhodné. Rozhořel se politický boj a vyhlášení referenda se jevilo jako elegantním řešením, jak otázku členství a podmínek členství vyřešit. Zajímavé je, že již toto historicky první referendum v Británii provázelo zjevné politické pnutí mezi vládou a opozicí, kdy obě strany možnost referenda nejprve odmítaly a později naopak vítaly. Referendum bylo provedeno Zákonem o referendu z 26. března 1972 a stalo se předmětem značných polemik. Ozývaly se hlasy, že Británie má perfektně fungující parlamentní systém a Zákon o referendu, soupeří s legislativní svrchovaností britského parlamentu. Zajímavé v tomto referendu také bylo, že prostředky na propagaci kampaně na setrvání Británie v EHS darovaly ve velké míře průmyslové podniky, banky ve zkratce subjekty hospodářského styku. Z dané situace můžeme vyvodit, že v roce 1972 měla značná část britského hospodářství zájem na setrvání ve společném trhu. Podstatným rozdílem v kampani oproti Brexitu bylo, že apel na

³ BOOKER, Christopher; Richard NORTH. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 107 - 116

voliče probíhal v době nejhorší hospodářské krize od konce druhé světové války a pomyslné cíle slibované vstupem do EHS zůstávaly hluboce nenaplněny. Ústředním heslem strany za setrvání v EHS se stalo „Pokud vystoupíme, zůstaneme izolováni.“ a skutečně jasným výsledkem 67% pro a 32% proti setrvala Británie v EHS.⁴

1.5 Pozice se mění, Maastricht

Velká Británie ovšem nezůstávala v pozici špatného stavu hospodářství navždy a její ekonomická situace se postupně zlepšovala, až dosáhla výkonností na ostatní státy ve společenství a postupně je začala převyšovat. V roce 1993 přichází na scénu zásadní dokument, který ve svém důsledku ovlivní pozdější debatu o Brexitu. Maastrichtská smlouva zaváděla známé tři pilíře a měla za cíl transformovat stávající evropská společenství v novou ekonomickou a politickou strukturu - Evropskou unii. Poprvé se začínají objevovat na britské politické scéně argumenty, které později zazní při Brexitu – možný problém migrace natolik v době Maastrichtské smlouvy nebyl považován Velkou Británií za problém hlavní, plán zavedení jednotné měny a zejména posílení pravomocí orgánů EU, postupná federalizace na úkor národní suverenity.⁵

1.6 Cesta k Brexitu

Velká Británie se postupně transformovala do role lídra skupiny členů v Evropské unii, kteří dlouhodobě odmítali hlubší integraci na federálním principu, princip dvourychlostní Evropy a také jednotnou měnovou unii. Působila tak jako vůdce opozice proti bloku Francie - Německo. V Británii ovšem postupně sílil euroskepticismus zejména v důsledku tíživé migrace ze zemí bývalého východního bloku, nejvíce poté z Polska. Změny v EU po Lisabonské smlouvě a také z hospodářsky obrácené situace, kdy v eurozóně vládla vleklá hospodářská krize a Velké Británii se naproti tomu hospodářsky dařilo a zdálo se jí, že přispívá do rozpočtů EU zbytečně velkou měrou. Všechny tyto faktory působily na veřejnost a této skutečnosti si dobře všimaly politické strany. V roce 2013 tehdejší ministerský předseda David Cameron prohlásil, že pokud jeho strana vyhraje následující parlamentní volby, zavazuje se vyjednat s EU lepší podmínky členství pro Velkou Británii a následně uspořádá referendum o setrvání Velké Británie v Evropské unii. Překvapivě se objevila

⁴ BOOKER, Christopher; Richard NORTH. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, s. 193 - 206

⁵ Tamtéž. s. 313 - 319

možnost, že by členský stát unie mohl vystoupit v souladu s relativně novou úpravou čl. 50 Smlouvy o Evropské unii. Kampani pro vystoupení se nejprve nevěnovala velká pozornost a setrvání se zdálo jisté. David Cameron předpokládal, že zvítězí jistota nad nejistotou vystoupení z EU a hledání jiné alternativy ve světě, který již mnoho alternativ neskýtá.⁶

Mohlo se zdát, že referendum o setrvání dopadne stejným výsledkem, jako v roce 1975, ale musíme si uvědomit, že Velká Británie z roku 1975 byla naprosto odlišnou od Velké Británie v roce 2013. Referendum naproti tomu dopadlo šokujícím opačným výsledkem, 51,9% pro vystoupení Velké Británie z EU. Následovalo vleklé hledání viníka výsledku, rezignace Davida Camerona a začátek jednání, hledání nejlepší cesty z EU jak pro Velkou Británii, tak pro Evropskou unii.

Touto kapitolou jsem uzavřel mírně politologický exkurz vývoje přecházející Brexitu a v dalších částech této diplomové práce rozeberu fenomén vystoupení prvního členského státu z EU z hlediska úpravy zejména ekonomických budoucích vztahů mezi EU a Velkou Británií.

⁶ GLENCROSS, Andrew. *Why the UK voted for Brexit: David Cameron's great miscalculation*. London: Palgrave Macmillan, 2016, s. 35 - 47

2 Shrnutí vnitřního rozhodování po referendu ve Velké Británii a EU o postupu

Pro pochopení nastavení výchozích vyjednávacích pozic jednotlivých subjektů procesu nazývaného „Brexit“ je nutné si nejprve krátce připomenout bezprostřední reakce po vyhlášení výsledků referenda.

2.1 Bezprostřední reakce

Nejprve je nutné znovu zdůraznit, že výsledek referenda a vůle lidu opustit Evropskou unii neočekávala britská vláda, Evropská unie a s trochou nadsázky můžeme říci, že ani vlastní britští voliči, kteří oni svými hlasy rozhodovali. Vzhledem k příčinám hrubě popsáným v předchozí kapitole se voliči pravděpodobně rozhodli k variantě vystoupení Velké Británie z Evropské unie a tato volba nebyla příliš očekávaná.⁷ Šokované reakce tábora za setrvání v Evropské unii byly v prvních hodinách po vyhlášení výsledku referenda prakticky na všech významných světových informačních kanálech, zatímco podporovatelé vystoupení oslavovali své vítězství. Tyto události byly provázeny drtivým propadem britské libry a oslabením Burzy cenných papírů v Londýně. Výsledek referenda také obnovil debatu o britském volebním systému, kdy jednotlivé části Británie hlasovaly pro setrvání a naproti tomu Anglie hlasovala pro vystoupení. Muž, jenž de facto hlasování umožnil, David Cameron, byl šokován výsledkem a nabídl rezignaci na post ministerského předsedy. Reakce politiků v Evropské unii bylo možné shrnout prohlášením presidenta evropské komise Jeana Clauda Juncknera, kdy bezprostředně po výsledku vyjádřil svou „*hlubokou lítost nad výsledkem*.“⁸

Ovšem po pár hodinách emoce utichly, kurz libry se stabilizoval a začalo se prakticky řešit, zda výsledek referenda bude skutečně závazný a pokud ano, jaký bude postup Velké Británie a Evropské unie směřující k vystoupení z unie evropských států.

2.2 Shrnutí vnitřního rozhodování po referendu ve Velké Británii

Ministerský předseda Cameron bezprostředně po výsledcích referenda odmítl okamžitě spustit mechanismus čl. 50 a místo toho nabídnul svou rezignaci. Tímto krokem na sebe

⁷ SEIDLER, Victor J. . *Making sense of Brexit*. Bristol: Policy Press, 2018, s. 33.

⁸ PHINNEMORE, D. . *On the Road to Brexit*. Political Insight [online]. Publikováno 2016 [cit. 10. 12.2017].

převzal jasnou politickou odpovědnou za porážku tábora „remain“⁹. Pravděpodobně měl v úmyslu také umožnit zklidnění bouřlivé bezprostřední debaty, stabilizaci kurzu libry a nastolení věcného dialogu o otázce a způsobu vystoupení Velké Británie z Evropské unie. Do nástupu nové ministerské předsedkyně Therese Mayové panovala jistá nejistota, zda politická reprezentace Velké Británie neoznačí referendum za tzv. poradní a výsledek nebude závazný.¹⁰

S nástupem T. Mayové bylo jasné, že výsledek referenda znamená opravdu Brexit jako proces vystoupení Velké Británie z Evropské unie. Ve svém prvním projevu po nástupu do funkce první dámy britské politiky oznámila heslo „*We are leaving the European Union, but we are not leaving Europe*“¹¹ Projev se nesl v duchu obnovení určité britské hrdosti, hledání místa Velké Británie v novém globalizovaném světě a v neposlední řadě v ujištění, že politická reprezentace vyslyší hlas obyvatel ostrovů a své kroky bude směřovat k vystoupení Velké Británie z Evropské unie. Následně bylo založeno Ministerstvo pro opuštění Evropské unie a jeho ministrem byl jmenován David Mills, jeden z hlavních „euroskeptiků“ v zemi.¹²

Zpráva vyslaná Evropské unii z Londýna byla jasná. Ministerská předsedkyně Mayová svými kroky jasně potvrdila politické heslo z dřívějšího projevu: „*Brexit means Brexit*“.¹³

2.3 Shrnutí rozhodování a reakce po referendu v Evropské unii

Jak bylo zmíněno výše, Evropská unie očekávala jiný výsledek referenda a nyní bylo nutné zaujmout napříč členskými státy jednotné stanovisko. 29. 6. 2016 byl svolán neformální summit členských států, kde bylo deklarováno, že Evropská unie bude v jednání s Velkou Británií postupovat jednotně a s odhodláním vyjednat co nejlepší podmínky pro EU při situaci vystoupení členského státu z unie. Evropská unie dále jasně uvedla podmínku, že bez formální aktivace čl. 50 ze strany Velké Británie, nebudou vedena žádná jednání o podmínkách či vztahu Evropské unie a Velké Británie po Brexitu.

Článek 50 je jedna z „novinek“, které zavedla Lisabonská smlouva a tímto článkem právo Evropské unie oficiálně uznává možnost vystoupení členského státu z unie. Ustanovení má

⁹ Tábora remain bylo obecné označení příznivců setrvání Velké Británie v Evropské unii.

¹⁰ TOWNSEND – GAUL, Ian. *Brexit, and after*. Heinonline.org [online]. Publikováno 2016 [cit. 7. 12.2017]. s. 1-3

¹¹ TIME STAFF. *Theresa May's Speech Laying Out the U.K.'s Plan for Brexit*. Time.com [online]. Publikováno 17. 1. 2017 [cit. 20. 4. 2018].

¹² Tamtéž.

¹³ PHINNEMORE, D.. *On the Road to Brexit*. Political Insight [online]. Publikováno 2016 [cit. 10. 12.2017].

značnou právní i politickou sílu, neboť umožňuje vystoupení z unie, do které stát sám dobrovolně vstoupil. Srovnáme-li např. s ústavou Spojených států amerických, která takový článek vysloveně neuvádí, což vedlo k právním bitvám o možnosti secese státu z unie, dává Smlouva o Evropské unii právní, demokratickou a mírovou cestu k vystoupení státu z Unie.¹⁴

Článek 50

1. Každý členský stát se v souladu se svými ústavními předpisy může rozhodnout z Unie vystoupit.

2. Členský stát, který se rozhodne vystoupit, oznámí svůj záměr Evropské radě. S ohledem na pokyny Evropské rady Unie sjedná a uzavře s tímto státem dohodu o podmínkách jeho vystoupení, s přihlédnutím k rámci jeho budoucích vztahů s Uní.¹⁵

Evropská unie požaduje, aby se postupovalo striktně dle čl. 50 a vystoupení Velké Británie předcházelo schválení smlouvy s podmínkami vystoupení. Premiérka Mayová mající zájem na brzkém začátku periody vyjednávání podmínek budoucích vztahů, tedy oznámila, že do konce března 2017 bude ze strany Velké Británie aktivován čl. 50, což se 29. 3. 2017 opravdu stalo.¹⁶

2.4 Čl. 50 a Supreme court

Čl. 50, který řeší vystoupení členského státu z Unie, předpokládá, že vystupující stát bude notifikovat Evropskou unii o svém záměru. Ve Spojeném království se forma této notifikace stala předmětem ostrého sporu, kdy Supreme court Velké Británie musel ve sporu Miller a Del Sol v Secretary of State for Exiting the European Union řešit stěžejní otázku formy a celkového procesu notifikace dle ústavy Velké Británie.¹⁷ Konkrétně Supreme court řešil otázku, zda formální oznámení o vystoupení členského státu z Unie dle čl. 50 může dát ministr vlády, bez formálního schválení oběma komorami parlamentu a souhlasu jejího veličenstva královny.¹⁸ Pro veřejnost se nejednalo pouze o formální nejasnost ústavy, ale

¹⁴ EIDENMULLER, Horst. *Negotiating and Mediating Brexit*. Heinonline.org [online]. Revidováno 2016. s. 43-44

¹⁵ Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie Úř. věst. C 59, 7. 6. 2016

¹⁶ EIDENMULLER, Horst. *Negotiating and Mediating Brexit*. Heinonline.org [online]. Revidováno 2016. str. 45

¹⁷ JOHANSEN, Haare; Kjetil. JOREK; P. Michal. *UK Supreme Court rules: UK Government needs UK Parliament's approval before triggering Brexit negotiations with the EU?*. Dla Piper [online]. Publikováno 25. 1. 2017 [cit. 30. 3. 2017].

¹⁸ Judgment, Supreme court of Great Britain, Hilary Term [2017] UKSC 5. Heinonline.org [online].

Publikováno 2017. s. 4 - 5

odpůrci Brexitu považovali spor za jakousi šanci znovu vyvolat debatu o nerespektování výsledku referenda a setrvání v Evropské unii.

Hlavním bodem sporu bylo, jaké pravomoci má ministr v řádně jmenované vládě konkrétně, zda oznámení o vystoupení spadá do kategorie sjednávání mezinárodních smluv.¹⁹

Ústava Velké Británie není typ dokumentu, který stojí na vrcholku právní pyramidy a je jednoznačně kodifikován, tak jako v kontinentálním právním systému. Místo toho se jedná o flexibilní systém rozsudků, událostí, smluv, odborných textů, který se vyvíjel stovky let. V předmětné otázce se jedná o pravomoci ministrů. Stručně řečeno v ústavě Velké Británie se pravomoci vlády a jejích ministrů vyvíjely z pravomocí panovníka (Royal prerogative).²⁰

Tyto panovnickovy pravomoci byly v důsledku historického vývoje, např. válka krále Karla s parlamentem, příklon ke konstituční monarchii, Bill of rights, postupně omezovány ve prospěch parlamentu. Vytvořil se systém parlamentní demokracie, kde je moc rozdělena mezi tři složky legislativa (dvě komory parlamentu), výkonná moc (vláda, diskutabilně panovník) a soudní moc.

V rozsudku je uvedeno „*Professor Dicey as meaning that Parliament has “the right to make or unmake any law whatsoever; and further, no person or body is recognised by the law as having a right to override or set aside the legislation of Parliament”*²¹ - *op cit*, p 38.“ Stručně přeloženo parlament má právo zrušit nebo přijmout jakýkoliv zákon. Právní názor Del Miller spočívá na argumentu, že již samotné oznámení o vystoupení Velké Británie z EU je spojeno se změnou práv a povinností občanů Velké Británie vyplývající z vnitrostátního práva a mělo by tudíž podléhat schválení parlamentem.²²

Naproti tomu některé pravomoci, které náleží panovníkovi jsou delegovány na vládu. Jedná se o svolání nebo rozpuštění parlamentu, správa kolonií, určitá správa nad armádou a pro tento případ nejdůležitější sjednávání mezinárodních smluv a dohod. Dle právního názoru vlády jejího veličenstva jedná ministr při oznámení vystoupení členského státu v mezích pravomoci sjednávání mezinárodních smluv a souhlas parlamentu není nutný. Souhlas by byl

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž s. 14 - 15

²¹ Judgment, Hilary Term [2017] UKSC 5. Heinonline.org [online]. Publikováno 2017 [cit. 1. 2. 2018].s. 15

²² Judgment, Hilary Term [2017] UKSC 5. Heinonline.org [online]. Publikováno 2017 [cit. 1. 2. 2018].

nutný až při vlastním přijímání zákonů, které budou měnit práva a povinnosti občanů Velké Británie vyplývající z vnitrostátního práva.

Základní ústavní ideou je dualismus systému vnitrostátního a mezinárodního práva. Základem této právní teorie je, že vnitrostátní a mezinárodní právo jsou nezávislé systémy a platná smlouva ze sféry mezinárodního práva nemá bez přenesení do práva vnitrostátního v řádné formě a schválení parlamentem žádný vnitrostátní účinek.

Druhou otázkou, který Supreme court řešil je, zda nesouhlas částí Velké Británie zejména Severního Irska blokuje udělení souhlasu parlamentem Spojeného království oznámení o vystoupení z EU. V jednotlivých částech Velké Británie existují lokální parlamenty skotský, severoirský a velšský parlament. S každým lokálním parlamentem existují dohody a memoranda o určité legislativní autonomii s parlamentem Velké Británie a argument Severního Irska byl, že výsledek referenda v Severním Irsku byl pro setrvání, jeho parlament chce setrvat, a tudíž parlament Velké Británie nejedná v souladu s platnými dohodami. Supreme court ve svém rozsudku poukázal na situaci skotského parlamentu a Sewel Convention, kde je v uvedeno, že „*This section does not affect the power of the Parliament of the United Kingdom to make laws for Scotland.*“ Stručný překlad: Tento článek neovlivňuje pravomoci parlamentu Velké Británie přijímat zákony platné pro Skotsko.²³

Supreme court rozhodnul většinou 8 ku 3 soudcům tak, že je nutné pověřit ministry skrze akt parlamentu, než bude možné oficiálně oznámit vystoupení členského státu dle čl. 50 zejména protože:

Právo EU se dynamickým vývojem stalo jedním ze zdrojů vnitrostátního práva Velké Británie a tímto zdrojem se stalo díky parlamentu, který převedl část svých legislativních kompetencí na lokální parlamenty.

Je common ground²⁴, že vnitrostátní právo se změní, jakmile Velká Británie přestane být stranou dohod EU.

Vystoupením z Evropské unie přijdou občané Velké Británie o určitá vnitrostátní práva.

Výsledek referenda a jeho provádění musí být vyjádřen jedinou povolenou cestou, kterou nabízí ústava Velké Británie a to cestou legislativní.²⁵

²³ Judgment, Hilary Term [2017] UKSC 5. Heinonline.org [online]. Publikováno 2017 [cit. 1. 2. 2018]. s. 41

²⁴ Obecná znalost, nedokazuje se

V otázce částí Velké Británie rozhodnul Supreme court tak, že je v zájmu Velké Británie rozvíjet a udržovat harmonické vztahy národních parlamentů a parlamentu Velké Británie, ale Sewel Convention ani žádný jiný právní pramen neopravňuje národní parlamenty k „vetování“ legislativních aktů parlamentu Velké Británie. Úkolem parlamentu Velké Británie je chránit rule of law.²⁶

²⁵ Judgment, Hilary Term [2017] UKSC 5. Heinonline.org [online]. Publikováno 2017 [cit. 1. 2. 2018]. s.

57

²⁶ Tamtéž s. 58

3 Existující režimy částečné integrace

Evropská unie pochopitelně kromě plné ekonomické integrace skrze volný trh vytváří ekonomické vztahy s jinými subjekty na bázi částečné ekonomické integrace. V této kapitole rozeberu povahu partnerství nejdůležitějších subjektů participujících ve vztahu částečné integrace s EU.

3.1 Evropský hospodářský prostor

Evropský hospodářský prostor byl vytvořen jako projekt, který měl přivést na vnitřní trh EU ty státy, které nechtěly vstoupit do EU a byly sdruženy v Evropském sdružení volného obchodu (EFTA). V současnosti jsou členové mimo EU a členské státy pouze tři subjekty, a to Norsko, Lichtenštejnsko a Island. EHP je založen na základě článku 217 Smlouvy o fungování Evropské unie.²⁷

EHP je z hlediska právní povahy zajímavým projektem, neboť se snaží kombinovat výhody členství na vnitřním trhu s absencí nutnosti vstoupit do EU se všemi povinnostmi s tím související. Mnohé státy mají obavy z přílišné ztráty suverenity po vstupu do EU, tento fenomén můžeme demonstrovat na příkladu Islandu. Island v roce 2010 zvolil jako východisko z finanční krize vstup do EU. Započala jednání, ale po střídání vlád na Islandu zvítězila volební rétorika o hrozícím přílišném zásahu EU do státní suverenity. Evropský hospodářský prostor je naproti tomu výhodný v tom, že přístup na vnitřní trh zavazuje členy pouze k přijetí takové unijní legislativy, která se váže k vnitřnímu trhu. V této oblasti je také jurisdikce Evropského soudního dvora a členové EHP jsou povinni odvádět EU platby za přístup na společný trh. Proces aktualizace práva EHP probíhá skrze Smíšený výbor unie, který sestává ze zástupců unie a ostatních členů EHP, že na schůzce konající se jednou měsíčně rozhoduje, které akty EU budou součástí práva EHP. Schválené akty jsou následně připojeny k Dohodě o EHP jako její dodatky a následně prováděny ve vnitrostátním právu.²⁸

Evropský hospodářský prostor je větší úrovní ekonomické integrace než dohody o volném obchodu, neboť poskytuje členům veškerá práva a povinnosti související s vnitřním trhem EU

²⁷ ARNESEN, Finn; Fredriksen; Haukeland Halvard. *Agreement on the European Economic Area commentary*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2018. S. 6-10

²⁸ BERGMANN, Eiríkur. *Iceland and the EEA, 1994-2011. Utvalget for utredning av Norges avtaler med EU, 2011*, s. 19-25

včetně čtyř svobod vnitřního trhu (volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu) a politiky (hospodářskou soutěž, dopravu, energetiku, hospodářskou a měnovou spolupráci).²⁹

3.2 Turecko

Turecko na rozdíl od států Evropského hospodářského prostoru již od samých počátků integrace do předchůdce EU, Evropského hospodářského společenství na konci padesátých let 20. století, jasně deklarovalo úmysl k plné integraci členského státu. Tento postoj je založen na doktríně „poevropšťování“ Turecka nastolenou Mustafou Kemalem Atatürkem, kdy integrace do Evropských mezinárodních organizací měla Turecko přivést blíže k cíli transformace Turecka do moderního evropského státu.

Jednání, která trvala čtyři roky, byla započata v roce 1959 a vzešel z nich dokument Ankara Agreement. Dokument zakotvoval princip pomalého sblížení Turecka se standarty EHS skrze větší ekonomickou a politickou kooperaci a Turecko mělo postupně směřovat k plnému členství v Evropských hospodářských společenstvích.³⁰ Vzhledem k politickému vývoji Turecka a jeho špatných vztazích s Řeckem se proces protáhnul na čtyři desetiletí a až v roce 1999 bylo Turecko prohlášeno za kandidátský stát na členství v EU. Vyjednávání o vlastním členství Turecka v EU začaly v roce 2005, ale opět se zdá, že politická situace Turecka jednání zpomalí možná i úplně zmrazí.

K pochopení vývoje ekonomické integrace Turecka je nutné si alespoň krátce shrnout základní principy Ankara Agreement a vlastní status Turecka v integraci do evropské integrace do roku 1999, kdy se Turecko stalo kandidátským státem. Ankara Agreement dle čl. 3 bodu 3 předpokládala tři období vztahů s Tureckem a to 1. Přípravné období 2. Období přechodné 3. Konečná fáze. Přípravné období mělo trvat minimálně 5 let a Turecko mělo v tomto čase připravit svou ekonomiku na budoucí spolupráci v období přechodném a ve fázi konečné. Klíčové pro ekonomické postavení Turecka bylo období přechodné, neboť od začátku tohoto období, které mělo trvat maximálně 12 let, byla zřízena celní unie mezi Tureckem a EHS. Celní unie tak, jak bylo vysvětleno v kapitole o ekonomické teorii představovala pro Turecko velkou ekonomickou výhodou, neboť dopadala na veškeré zboží

²⁹ BARTCZAK Krzysztof; DE LOS FAYOS; Fernando Garcés. *The European economic area (EEA), Switzerland and the North*. Fact Sheets on the European Union. [online]. Publikováno květen 2018 [cit. 25. 5. 2018] s. 1-3

³⁰ TOPERICH, Sasha. NOI, Unver Aylin. *Turkey and Transatlantic Relations*. Brookings Institution Press, 2018, s. 51 - 52

produkované v Turecku včetně zemědělských produktů, pro které ovšem platila speciální pravidla v souladu s pravidly o zemědělství platné v EHS. Celní unie ovšem neplatila na uhlí a ocel. V souladu s čl. 12 Ankara Agreement měla celní unie tj. zákaz cel na export či import zboží, jiných restriktivních opatření či jiných ekonomicky protekcionistických metod mající za účel ochránit či zvýhodnit národní produkci. Zároveň muselo Turecko dle čl. 10 odst. 2 přijmout celní tarify EHS platné vůči třetím zemím mimo celní unii a také harmonizovat svá pravidla o zahraničním obchodu s těmi pravidly platné v EHS. Důležité byly také investiční pobídky a možné půjčky od Evropské investiční banky dle protokolu číslo 2 čl. 2 a násl. Ankara Agreement. Také dle čl. 12,19 atd. zaváděla dohoda postupnou podporu pro pozdější svobody pohybu pracovníků, kapitálu, zboží a osob tj. základní hodnoty, na kterých EHS trvalo.³¹

Ke kontrole plnění cílů Ankara Agreement a pokroku k integraci byla zřízena „Council of Assosiation“. Skládala se ze zástupců vlád členských států EHS, členů institucí rady a komise EHS a zástupců turecké vlády. Instituce měla za úkol dle čl. 22 a násl. sledovat dodržování Ankara agreement, postup k vytyčeným cílům, řešit spory mezi stranami. „Council of Assosiation“ měla také sloužit jako prostředek nezbytně nutné komunikace mezi tureckou vládou a institucemi EHS dle čl. 27. Komunikace mezi EHS byla tedy omezena na nezbytné minimum nutné pro plnění cílů Ankara Agreement a Turecko nemělo v EHS téměř žádného hlasu.³²

Pro tuto práci důležité téma migrace bylo řešeno čl. 12 a násl. Ankara Agreement,³³ kdy se strany měly řídit články 48., 49. a 50. Smlouvy o EHS a cílem mělo být vytvoření svobod pohybu pro pracovníky. Tohoto významného bodu se dosáhnout nepodařilo, neboť v roce 1973 Západní Německo zakázalo na svém území migraci pracovníků ze zemí mimo Evropské hospodářské společenství a ostatní členské státy jej následovaly. Migrace z Turecka do členských států byla možná pouze skrze slučování rodin pracovníků, kteří již na území společenství pracovali. Západoevropská vláda bránila skrze veto na půdě Rady ministrů EHS k naplnění jednoho z cílů Ankara Agreement, tedy svobody pohybu pracovníků. Závěrem k bodu migrace ,dle Ankara Agreement, lze říci, že k sblížení Turecka a EHS byla svoboda pohybu pracovníků klíčová, ale obstrukce a ekonomické obavy z přílivu pracovníků do

³¹ Ankara Agreement

³² Tamtéž.

³³ Tamtéž.

Západního Německa efektivně znemožnily splnění tohoto zásadního cíle. Dle čl. 28 pokud bylo dosaženo takového pokroku, že je možné předpokládat schopnost Turecka plnit povinnosti vyplývající z členství v EHS měla být stranami Ankara Agreement přezkoumána možnost vstoupení Turecka do EHS.³⁴

Vztah Turecka a evropské integrace do roku 1999 je možné shrnout jako z počátku výhodnou situaci pro Turecko, kdy se zdálo, že vytvořením celní unie, investicím Evropské investiční banky a dalším pobídkám bude cesta k plnému členství ve společenství pro Turecko až překvapivě reálná vzhledem k jeho geopolitické a kulturní odlišnosti. Ovšem plynutím času se pozice Turecka neměnila a jeho politické problémy vyvrcholené vojenským pučem, odlišnosti v míře liberalizace trhu zbrzdily ekonomické sbližování s evropským integračním projektem. Myslím si, že Turecko očekávalo rychlejší postup integrace a celní unie s de facto žádnými právy jak ovlivnit EHS a její nástupníky bylo pro Turecké ambice plného členství postupem času neuspokojující. V roce 1980 byla pokračující spolupráce skrze Ankara Agreement přerušena a Turecko se rozhodlo v roce 1987 pro postup skrze článek 237 Smlouvy o Evropském hospodářském společenství a požádat o plné členství.³⁵ Evropskou komisí bylo doporučeno pokračování ve sbližování skrze obnovení Ankara Agreement, ale řízení dle čl. 237 přerušeno nebylo a Turecko je tak de facto na dvou potencionálních cestách k plnému členství dnes již v EU, i navzdory tomu, že ani jedna možnost za současné situace neskýtá velkou naději na úspěch.

3.3 Švýcarsko

Švýcarsko je specifickým subjektem na poli evropské obchodní spolupráce. Tak jako v jiných oblastech jmenovitě politických či válečných i v případě ekonomické integrace zaujímá Švýcarsko od počátku neutrální postoj. Švýcarsko sledovalo postupující evropskou integraci spíše z pozice přihlížejícího než potencionálního účastníka a zůstávalo zastáncem vytváření zón volného obchodu a spolu s partnery z EFTA Británií a Dánskem nadále pokládaly zóny volného obchodu za prioritu neohrožující švýcarský princip neutrality. Pragmatismus a ujasňování technických pravidel vedlo Švýcarsko v průběhu šedesátých a sedmdesátých let k uzavírání dvoustranných smluv s evropskými společenstvími. Důležitým milníkem byla

³⁴ TOPERICH, Sasha. NOI; Unver Aylin. *Turkey and Transatlantic Relations*. Brookings Institution Press, 2018, s. 62

³⁵ YANCIN, Erdal; AICHELE, Rahel. FELBERMAYR, Gabriel. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2016, s. 11

smlouva z roku 1972 o průmyslovém zboží, která představovala velký skok v pozici Švýcarska, neboť představovala první netechnický krok ze Švýcarské izolace proti evropské integraci a vytvoření zóny volného obchodu s evropským integračním projektem.

Problémy Švýcarské ekonomiky v osmdesátých letech a zájem členských států o vtažení Švýcarska a dalších států EFTA do procesu evropské integrace dal za vzniku EHP, o kterém bylo psáno v předchozí kapitole. Smlouva o EHP byla v souladu s demokratickou podstatou Švýcarska podrobena referendu, kde těsnou většinou nebyla ratifikována. Tato událost určila další vývoj švýcarských vztahů s evropskou integrací, kdy bylo navázáno na období před obdobím EHP a Švýcarsko začalo upravovat své obchodní vztahy masou dvoustranných dohod.³⁶ První a nejdůležitější je soubor dvoustranných dohod Bilateral I, protože zavádí volný pohyb osob mezi Švýcarskem a EU. Systém také zavádí snižování zátěže v podobě tarifů atd. v oblasti zemědělství, technických bariér obchodu atd.³⁷

Švýcarský model je dle mého názoru výhodný v tom, že umožňuje, aby si stát sám vyjednal pravidla jen pro sebe. Jakou měrou bude přispívat do unijních rozpočtů, příslušnost soudního dvora, jak velkou míru suverenity stát obětuje v zájmu ekonomických výhod liberalizace a sjednocování trhu. Švýcarský systém bilaterálních dohod má nevýhody v tom, že desítky takových dohod vytvářejí složitý systém práv a povinností, který není snadné aktualizovat v soulad s dynamicky se rozvíjejícím unijním právem. Neexistují ani mechanismy institucionální kontroly a urovnávání sporů.

Švýcarský model je unikátní v tom, že vztahy s EU netvoří jeden obsáhlý dokument, ale desítky dvoustranných smluv zaměřených na jednotlivé specifické oblasti. Je otázkou, zda unikátní historický vývoj Švýcarska, demokratická tradice nedávaly pomyslnou výhodu ve vyjednávání smluv Švýcarsku, kdy EU a její předchůdci se vždy snažili tyto švýcarská specifika respektovat, čímž si dle mého názoru Švýcarsko vytvořilo výhodné podmínky v evropské integraci. Závěrem je nutné říci, že Švýcarsko dle mnohých názorů vyjednávalo většinu smluv v "optimističtější" době po konci Studené války a velkém rozšiřování EU, což v kombinaci se specifikem Švýcarska vytvořilo příznivou situaci, která se již pravděpodobně pro jiný subjekt opakovat nebude.

³⁶ VAHL, Marius; GROLIMUND, Nina. *Integration without membership Switzerland's bilateral agreements with the European union*. Brussels: Centre for European Policy Studies, 2006, s. 8-11

³⁷ BARTCZAK Krzysztof; DE LOS FAYOS; Fernando Garcés. *The European economic area (EEA), Switzerland and the North*. Fact Sheets on the European Union. [online]. Publikováno květen 2018 [cit. 25. 5. 2018] s. 4

3.4 Přidružení kandidátských států

Dynamika přidružení kandidátského státu je na příkladu Turecka podrobně zpracována v kapitole výše. Evropská unie typicky poskytuje státu určitou míru spolupráce a pomoci ke splnění podmínek. V oblasti ekonomické integrace se jedná o bilaterální smlouvu o vytvoření zóny volného obchodu. Spolupráce probíhá po několik let dokud, není ze strany Evropské unie přistoupeno k vlastnímu vyjednávání smlouvy o přistoupení k EU. Takovému státu poté může být udělen status kandidátského státu a postupuje se k proceduře vyjednávání oblastí budoucí smlouvy o přistoupení.³⁸

³⁸ *Steps toward joining*. ec.europa.eu [online]. Revidována 6. 12. 2016 [cit. 5. 6. 2018].

4 Naznačené vyjednávací pozice na začátku vyjednávání

4.1. "Hard Brexit" nebo "Soft Brexit"

Již od brzkého začátku bylo oběma subjektům jasné, že se rýsují dva hlavní názorové proudy, jak by vztahy měly vypadat - takzvaný „Hard Brexit a Soft Brexit“.

„Hard Brexit“ je označení výsledku vyjednávání, kdy Velká Británie opustí jednotný trh zboží, služeb, kapitálu Evropské unie. V rámci ujasňování pozic před začátkem vlastního vyjednávání EU jasně deklarovala, že Velká Británie nebude moci zůstat trvalou součástí jednotného trhu, pokud nebude ctít základní stavební kameny evropské integrace (volný pohyb osob, zboží, pracovníků atd.) Pokud bude chtít politická reprezentace Velké Británie dostát podstatným volebním slibům při referendu tj. kontrola a omezení migrace, úplná kontrola nad vlastním rozpočtem, autonomní právo tvorba bez primátu evropského práva, bude nutné opustit současnou pozici na jednotném trhu a hledat jiné varianty dílčí ekonomické integrace s EU. Evropská unie zkrátka nechce dovolit požívat zejména ekonomické výhody členskému státu, jež z unie vystoupí a ohrozí tak jednotu Unie.³⁹

Je nutné ovšem podotknout, že toto je pravděpodobně jediná cesta, jak opravdu splnit závazky vůči voličům, kteří hlasovali pro Brexit a zastánci Hard Brexitu jej vidí jako jedinou šanci pro vytvoření nové role Spojeného království ve světě a nejlepší možnost pro Velkou Británii v podobě úplného a čistého oddělení od struktur Evropské unie.

Naproti tomu „Soft Brexit“ je situace naprosto opačná. Velká Británie by měla zájem na zachování výhod plynoucích z jednotného trhu a činila by vůči Evropské unii určité vstřícné kroky či z britského pohledu dokonce značné ústupky. „Soft Brexit“ by byl řešen pravděpodobně skrze vstup Velké Británie do EHP s režimem podobným, již stálým členům. Velká Británie by jako člen EHP musela dodržovat jistá pravidla, tak jako stávající členové. Musela by přispívat do rozpočtů EU, dovolit určitou svobodu migrace a v neposlední řadě by

³⁹ FORREST, John. *Tough Talk: What is the difference between hard Brexit and soft Brexit - and why does it matter?*. Dla Piper [online]. Publikováno 24. 10 2016 [cit. 4. 3. 2018].

musela dodržovat určité právní normy unijního práva vztahující se na společný trh.⁴⁰ "Soft Brexit" je velmi nepravděpodobnou variantou, neboť by fakticky nebyla následována vůle britských voličů odejít z EU. Velká Británie by se dostala do postavení nepodobné právům a povinnostem členského státu, ovšem s právy značně menšími než povinnostmi. Soft Brexit je řešení, který v současné době zaznívá z určitých sfér britské politiky, které si nepřály odchod z Unie a nyní se snaží maximálně zmírnit následky volebního rozhodnutí.⁴¹

4.2 Počáteční vyjednávací pozice a základní strategie vyjednávání

Velké Británie

Velká Británie uvádí své cíle a priority ve vyjednávání v dokumentu „The United Kingdom's exit from and new partnership with the European Union“. Základní vyjednávací strategie Velké Británie naplňuje ideu popsanou v předchozí podkapitole „hard Brexit“. V předmluvě dokumentu napsané ministerskou předsedkyní Therese Mayovou je jasně uvedena vyjednávací strategie a cíle, kterými se chce britská strana řídit. Předmluva je napsána, dle mého názoru s ohledem k tradici velkých projevů Winstona Churchilla v těžkých časech Druhé světové války, kde ministerská předsedkyně Mayová vyzvedává kvality Velké Británie jako ekonomiku, ozbrojené síly a podporu všech 65 milionů občanů Anglie, Skotska, Walesu a Severního Irska i dalších. Předmluva se nese v duchu závazku vlády dodržet vůli občanů a ve vyjednávání sledovat cíle „Hard brexitu“ a naopak apel na odpůrce výsledku referenda, aby se všichni spojili a této příležitosti využili k vytvoření nové globální a silné Velké Británie.⁴²

„So that when future generations look back at this time, they will judge us not only by the decision that we made, but by what we made of that decision“. Když se budoucí generace podívají zpět v čase, nebudou nás soudit jen za rozhodnutím, které jsme udělali, ale co jsme z toho rozhodnutí vytvořili. Theresa May⁴³

Musíme si uvědomit, že významnou roli při vyjednávání hraje také ekonomika Velké Británie, která se musela vyrovnat se situací takovou jako žádná ekonomika na světě předtím, opouštěním společného trhu EU. Po relativně krátkém šoku bezprostředně po referendu se

⁴¹ ARMOUR, John; EIDENMÜLLER, Horst. Negotiating Brexit. London: Hart Publishing, 2017. s. 63-66

⁴² *The United Kingdom's exit from and new partnership with the European Union*. HM Government [online]. Publikováno únor 2017 [cit. 15. 3. 2018].

⁴³ AMUR, Jennifer. *Full transcript: Theresa May's speech on Brexit*. Washingtonpost.com [online]. Publikováno 17. 1. 2017 [cit. 30. 12.2017].

nenaplnily predikce některých ekonomů, že britská ekonomika bude stagnovat a možná se i dostane do silné recese. Za takové situace by byla počáteční vyjednávací pozice Velké Británie značně oslabena a patrně by pro výhodné budoucí obchodní uspořádání s EU byla ochotna ke značným ústupkům ze své pozice „hard Brexitu“. V dokumentu je dále zopakována pozice, že vystoupení z EU neznamena přetrhání veškerých vazeb a spolupráce s Evropou bude nadále velmi těsná a Velká Británie se bude snažit o zachování dobrých vztahů s EU.

Vlastní jednání bude z britské strany vedeno k dosažení 12 klíčových bodů:

1. Jasnost a právní jistota
2. Převzít kontrolu nad vlastním právním systémem a právotvorbou
3. Posílení unie Velké Británie
4. Ochrana vztahů s Irskem a zachování „Common travel area“
5. Úplná kontrola migrace
6. Získání dohody o ochraně práv občanů EU ve Velké Británii a recipročně
7. Ochrana práv pracovníků
8. Získání dohod o volném obchodu s evropskými trhy
9. Získání dohod o volném obchodu s ostatními státy
10. Ochrana úrovně vědy a inovací ve Velké Británii
11. Spolupráce v boji s mezinárodním zločinem a terorismem
12. Dohoda o řádném a hladkém odchodu z EU⁴⁴.

4.3 Počáteční vyjednávací pozice a základní strategie vyjednávání

Evropské unie

Jak jsem uvedl v předchozí kapitole, Evropská unie samozřejmě nevnímá vystoupení členského státu kladně a v průběhu vyjednávání bude zastávat pozici, která je diametrálně odlišná od žádoucích výsledků jednání pro britskou protistranu.

⁴⁴ *The United Kingdom's exit from and new partnership with the European Union..* HM Government [online]. Publikováno únor 2017 [cit. 15. 3. 2018].

Vyjednávání byla členskými státy pověřena Evropská komise, čímž členské státy jasně dávají najevo vůli po jednotném postupu a spolupráci při vyjednávání o podmínkách a vlastním způsobu vystoupení Velké Británie. Členské státy mají zájem na transparentnosti celého procesu a počáteční pozici Evropské unie shrnula v dokumentu „*European Council (Art. 50) guidelines for Brexit negotiations*“.

V dokumentu je nejprve uvedeno prohlášení, že evropský integrační proces přinesl mimořádně dlouhou dobu míru, prosperity a mezinárodní spolupráce a primárním cílem členských států ve vyjednávání je tento stav zachovat. Cílem prohlášení je neustálá podpora jednoty Evropské unie po Brexitu a zažehnutí jakýchkoliv pochybností o dalších referendech podobných Brexitu (viz. spekulace o Czechxitu atd.) Členské státy dále v prohlášení uvádějí, že v jednání budou jejich zájmem zachování, či zmenšení následků pro občany členských států, kteří budou Brexitem zasaženi přímo ve Velké Británii, dříve užívajících základních svobod evropského práva.

K dosažení těchto cílů stanovují členské státy klíčové principy, cíle a celkovou představu o procesu vyjednávání:

I. Klíčové principy vyjednávání

1. Nečlenský stát bez povinností členského státu nemůže požívat stejných výhod. Zachování přístupu Velké Británie na jednotný trh EU vyžaduje dodržování všech 4 svobod jednotného trhu, zachování všech rozhodovacích pravomocí EU a role soudního dvora EU. Není možná metoda „cherry picking“ (účelové sektorové vybírání výhod).
2. Vyjednávání mezi EU a Velkou Británií bude ze strany členských států probíhat jednotně a žádný členský stát nebude vyjednávat samostatně.
3. Platí princip, „nothing is agreed until everything is agreed“. Pochopitelně tento princip neplatí absolutně, neboť by efektivně vylučoval jakoukoliv dohodu o vystoupení. Vždy existují oblasti, na které se při vyjednávání zapomene či se později objeví.
4. Jednání budou probíhat transparentně.
5. Výsledná dohoda o vystoupení musí obsahovat mechanismus řešení sporů a donucovací instrumenty.

II. fáze vyjednávání

1. Vyjednávání bude rozděleno na dvě fáze.
2. První fáze vyjednávání má za cíl demontáž vazeb členského státu na Unii a vyřešit související práva a povinnosti. Dále je cílem první fáze poskytnout určitou přehlednost a právní jistotu při vystoupení členského státu občanům, podnikatelům, obchodním společnostem a dalším subjektům.
3. Evropská rada hodnotí, zda bylo v jednání dosaženo cílů fáze jedna a následně dává pokyn k fázi dva.
4. Fáze dva vyjednávání se soustředí na možné uspořádání vztahů mezi EU a Velkou Británií po vlastním vystoupení.
5. Dvouleté období pro vyjednávání stanovené čl. 50 končí 29. 3. 2019
6. Dnem vystoupení přestávají platit evropské smlouvy ve Velké Británii, jejích zámořských teritoriích a území za jehož zahraniční vztahy je odpovědná.

III. Otázka Severního Irsku

Evropská unie má zájem na pokračujícím míru a dodržování Velkopátečních dohod mezi Irskou republikou a Severním Irskem. Vzhledem ke specifické bezpečnostní a politické situaci má Evropská unie zájem na zachování otevřené hranice mezi Irskou republikou a Severním Irskem. Evropská unie má za cíl vyjednávání v této oblasti prevenci zániku dosavadního uspořádání hranice.

IV. Předběžná pozice EU k budoucím vztahům s Velkou Británií.

1. Velká Británie dala najevo, že nechce setrvat na společném trhu a Evropská unie vítá zájem Velké Británie na vytvoření zóny volného obchodu a po jejím opuštění unie mohou začít jednání o zóně volného obchodu.
2. Jakákoliv obchodní dohoda může být ambiciózní, velkého rozsahu, ale nesmí se blížit právům a povinnostem plynoucím z jednotného trhu EU.
3. Evropská unie chce po vystoupení Velké Británie nadále rozvíjet spolupráci v oblastech boji proti terorismu, potírání mezinárodního zločinu, obrany a zahraniční politické

spolupráce.⁴⁵

Analýzou jednotlivých bodů můžeme jednoznačně říci, že Evropská unie prosazuje zejména jednotný postoj členských států, stabilitu unie a prioritou je vlastní vystoupení členského státu, před uspořádáním budoucích vztahů s tímto státem. Evropská unie dále svým postojem jasně dává najevo, že Velká Británie nemůže zůstat v jednotném trhu, aniž by plnila povinnosti řádného člena tj. Velká Británie by zůstala na jednotném trhu, ale nemohla by nadále regulovat otázky, o kterých se referendum vedlo. De facto již před začátkem vlastního procesu vyjednávání dle čl. 50 se vyřešila palčivá ekonomická otázka, zda bude moci Velká Británie setrvat na společném trhu, neboť podmínky setrvání jsou pro Velkou Británii nepřijatelné.

4.4 Závěr a zhodnocení cílů vyjednávání subjektů

Komparací a analýzou jsem dospěl k závěru, že mezi počáteční vyjednávací pozicí a konečnými cíli vyjednání obou subjektů je vysoká míra shody. Jako nejdůležitější vnímám fakt, že byla před vlastním začátkem vyjednávání vyjasněna otázka setrvání Velké Británie na společném trhu, kdy podmínky stanovené Evropskou unií byly pro protistranu nepřijatelné, a bod vyjednávání setrvání Velké Británie na společném trhu v jednání nebude zastoupen. Myslím si, že pro rychlost a komplikovanost vyjednávání se jedná o mimořádně důležitý faktor, neboť snaha o setrvání na společném trhu za podmínek "hard Brexitu" by mohla být velkým problémem pro plynulost dialogu mezi stranami.

Obě strany se také shodnou, že vyjednávání musí být vedeno transparentně a pravidelně zveřejňují zprávy o stavu jednání a jiné důležité dokumenty pro veřejnost i jiné subjekty.

Důležitým bodem pro obě strany je jasnost a právní jistota celého procesu a situace po vystoupení, kdy chtějí předejít chaosu a právní nestabilitě.

Dále mají obě strany zájem na ochraně práv svých občanů. Tento bod je důležitým, neboť ukazuje ochotu obou stran ke kompromisu, kdy se nepotvrzují plamenná hesla z kampaně referenda o naprosté minimalizace migrace pracovníků do Velké Británie či dokonce deportaci přítomných pracovníků, ale spíše reciproční snahy o stejné výhody pro občany a pracovníky obou subjektů vyjednávání.

⁴⁵ COUNCIL OF THE EU. *European Council (Art. 50) guidelines for Brexit negotiation*. [online]. Publikováno 29. 4. 2017 [cit. 1. 4. 2018].

De facto podobný pohled na vývoj či představu o budoucích vztazích mezi EU a Velkou Británií je na obou stranách, kdy průnik cílu subjektů existuje v dohodě o volném obchodu.

Jasným a pochopitelným zůstávají deklarace obou subjektů o pokračující spolupráci na poli boje proti terorismu, mezinárodnímu zločinu.

Souhlas panuje i s maximální snahou o udržení míru na Irském ostrově a respekt k Velkopátečním dohodám.

Shoda existuje i v tom, že Velká Británie opustí Evropskou unii řádně a spořádaně v souladu s čl. 50.

Obecně můžeme říci, že následující fáze vyjednávání se v hlavních bodech neponese ve znamení ostrého sporu, ale spíše o snahu subjektů o vytvoření co nejlepších podmínek v dohodě o vystoupení ve většině bodů, kde panuje shoda. Otázky, které mohou způsobit vyšší míru neshody, budou rozebrány v další kapitole o vlastním vyjednávání. Závěrem můžeme říci, že vyjednávací strategie EU je nenechat opustit stát Unii s velkými výhodami a příslibem stejným ekonomických výhod a vysoké úrovně ekonomické integrace, jaký by měl členský stát Unie. Vyjednávací strategie Velké Británie je uznání tohoto postoje za předpokladu splnění podmínek „hard Brexitu“ a snahy o sjednání co nejlepších podmínek, zejména ekonomických.

5 Očekávané scénáře jednání a jejich východiska

5.1 Forma vyjednávacích procedur

19. června 2017 došlo k oficiálnímu zahájení vyjednávání dle čl. 50, kdy za britskou stranu vede jednání Secretary of state David Davis a Evropskou unii v této proceduře zastupuje Michel Barnier. Základním stavebním kamenem úspěšného a rychlého procesu vyjednávání, jsou jasná pravidla a forma, dle které budou vlastní jednání probíhat. Velká Británie a Evropská komise zastupující Evropskou unii se shodly na struktuře následující:

Kompletní procedura vyjednávání se bude skládat z jednotlivých jednacích kol, které každé bude obsahovat plenary sessions a schůze pracovních skupin. Budou vytvořeny pracovní skupiny na témata práva občanů, finanční vyrovnání, ostatní otázky ohledně vystoupení a fenomén Severního Irsku pod dohledem koordinátorů. Dále nebudou rozebírat pracovní skupinu Severního Irsku, neboť se jedná spíše o politický a historický problém.

Jednací kola se mají konat každé 4 týdny, pokud není určeno jinak a v ideálním případě dokument předpokládá rozvrh kol první fáze vyjednávání:

1. začátek jednání.....19. června 2017
2. druhé kolo..... 17. července 2017
3. třetí kolo.....28. srpna 2017
4. čtvrté kolo.....18. září 2017
5. páté kolo.....9. října 2017⁴⁶

Shrneme-li si obsah dokumentu, každé jednotlivé jednací kolo má probíhat tak, že strany se nejpozději týden před datem konání vyjednávacího kola informují o svých pozicích na jednotlivé body programu tzv. position papers a následně jsou tyto body projednávány zejména v pracovních skupinách.

Metodika této kapitoly je shrnout dosavadní průběh vyjednávání v relevantních oblastech pro tuto diplomovou práci, zkoumat, analyzovat dynamiku a změny postojů stran. Po částečném pochopení v závěru zformulovat můj názor na očekávané scénáře budoucího vyjednávání a vztahů mezi subjekty.

⁴⁶ THE UNITED KINGDOM AND EUROPEAN COMMISSION. *Terms of Reference for the Article 50 TEU negotiations*. [online]. Publikováno 19. 6. 2017 [cit. 6. 5. 2018]

5.2 Práva občanů

Obě strany považují práva občanů, mezi které řadíme např. otázku rezidentsví a s tím spojený pohyb pracovních sil, sociální práva a benefity atd. za klíčovou otázku vyjednávání. Cílem je zejména překlenou či úplně zažehnat možné období právní nejistoty a poskytnout občanům Velké Británie žijícím v Evropské unii a recipročně občanům Evropské unie jistotu práv, které doposud požívali na území Evropské unie např. tolik probírané vyplácení důchodů britským občanům do zahraničí.

5.2.1 První kolo vyjednávání pozice EU

Evropská unie považuje za jeden z klíčových bodů vyjednání určité úrovně práv a svobod pro své občany nacházející či v budoucnu se nacházející na území Velké Británie. Práva občanů v sobě zahrnují několik důležitých kategorií zejména migraci zejm. pracovních sil, rezidentsví a další. Jedná se o bod vyjednávání, ve kterém se očekávaly největší rozpory, neboť EU má za cíl poskytnout „pobrexítovou“ jistotu občanům EU právě pracujících či žijících ve Velké Británii a zachovat co největší svobodu pohybu pracovních sil i po vystoupení Velké Británie z unie, což je v současné míře pro protistranu nepřijatelné.

Před prvním vyjednávacím kolem zveřejnila EU svůj position paper, kde jsou shrnuty základní principy práv občanů a jedná se de facto o vyjednávací pozice EU pro první kolo jednání. Byla zvolena vyjednávací strategie, kdy Evropská unie zveřejnila před vlastním jednacím kolem hlavní body a principy, které tvoří základní konstrukci vlastního vyjednávání a na které bude britská protistrana reagovat.

Obecné principy jsou následující:

1. Stejná míra ochrany pro občany členských států Evropské unie ve Velké Británii a opačně pro občany Velké Británie nacházející se v Evropské unii. Včetně práva žádat o trvalý pobyt po 5 letech legálního pobytu v zemi. Bod cílí zejména na občany, kteří mají ve Velké Británii a EU vytvořené již určité vazby způsobené nejméně pětiletým trvalým pobytem. Tito rezidenti, kteří z nějakého důvodu nemají trvalý pobyt by se ocitli ve velké právní nejistotě, jak s nimi bude naloženo po Brexitu, a pro než by bylo eventuální nucené opuštění dosavadních vazeb nejvíce problematické a nákladné.
2. Stejné zacházení občanů členských států EU ve Velké Británii a recipročně stejné zacházení

občanů Velké Británie v EU.

3. Všichni občané Velké Británie nebo členských států EU pobývající legálně na území Velké Británie nebo EU v okamžiku platnosti dohody o Vystoupení se považují za legální rezidenty, i když tento status nejsou schopni doložit. Dle mého názoru má Evropská unie za cíl omezit možné šikanózní zacházení ze strany úřadů k legálním rezidentům.

4. Veškerá občanská práva v smlouvě o vystoupení by měla být přímo vynutitelná u Soudního dvora EU. Myslím si, že tento bod je značně problematický, neboť jasně odporuje doktríně "Hard Brexitu".

V dokumentu je dále důležité, že pojem občan dopadá na pracovníky, občany a jejich rodinné příslušníky. Tento bod je důležitý pro budoucí jednání neboť EU má za to, že stejná práva by měla platit jako pro občany a pracovníky by měla platit pro současně nebo budoucí rodinné příslušníky.

V dokumentu je dále sekce, kde jsou uvedena jednotlivá práva spadající do skupiny práva občanů.

Jednotné zacházení se studenty, svoboda pohybu občanů, práva pracovníků, sociální systém, práva rodinných příslušníků, vyplácení důchodu a sociálních benefitů z Velké Británie příjemcům v EU atd.⁴⁷

Evropská unie, dle mého názoru zaujímá očekávaný vysoký standart ochrany práv svých občanů, kdy je nepřípustné, aby občané EU žijící, pracující či studující ve Velké Británii lpěli v nejistotě ohledně svého budoucího statutu a práv.

5.2.2 První kolo vyjednávání pozice Velké Británie

Produktem jednání v jednacích skupinách, kdy se britská skupina seznámila, reagovala a konfrontovala postoj Evropské unie se svými požadavky je dokument *The United Kingdom's Exit from the European Union Safeguarding the Position of EU Citizens Living in the UK and UK Nationals Living in the EU*. Dokument je napsán v duchu uznání předchozích závazků Velké Británie, poskytnutí právní jistoty pro občany EU s pobytem na území Velké Británie a v neposlední řadě také deklarací, že Brexit nemá postihnout občany EU, kteří mají ve Velké

⁴⁷ EUROPEAN COMMISSION. *Essential Principles on Citizens' Rights*. [online]. Publikováno 12. 6. 2017 [cit. 10. 5. 2018].

Británii vybudované již nějaké zázemí.

Z dokumentu vyberu nejdůležitější body, z kterých je jasně vidět komplexní pozice Velké Británie.

1. Pro občany EU žijících ve Velké Británii před rozhodným datem, bude vytvořena zvláštní legislativa vynutitelná ve Velké Británii. Soudní dvůr Evropské unie nebude mít jurisdikci. Rovné zacházení s občany členských států bez ohledu na občanství.
2. Občané EU budou muset zažádat o udělení trvalého pobytu, kdy toto řízení dle britského práva namísto práva EU. Pro tuto proceduru bude poskytnut adekvátní čas po vystoupení.
3. Pro získání trvalého pobytu musí být splněna podmínka pětiletého jednotného legálního pobytu na území Velké Británie. Občané, kteří po vystoupení nedosáhnou požadované doby, budou moci žádat o udělení dočasného pobytu, aby byli schopni naplnit podmínku pěti let. Pokud občan EU dorazí po datu vystoupení, nemůže automaticky očekávat udělení trvalého pobytu.
4. Členové rodiny občana EU dorazivší před datem vystoupením budou moci žádat o udělení trvalého pobytu taktéž po splnění podmínky pěti let.

Zachována budou mimo jiné tato práva:

Občané EU s trvalým pobytem ve Velké Británii budou požívat nadále stejné výhody jako občan Velké Británie. Stejná práva jako doposud pro občany EU budou zachována i pro příchozí před datem vystoupení, kteří mají za cíl setrvat po dobu 5 let legálně na území Velké Británie. Sociální benefity a důchody vyplácené příjemcům v EU budou zachovány. Budou poskytnuty kroky k zachování dosavadních benefitů zdravotní péče. Uznávání kvalifikací ze zemí EU by mělo pokračovat a studentům nacházející se v programech před datem vystoupení by mělo být umožněno dostudovat.⁴⁸

Po vystoupení Velké Británie z Evropské unie skončí svoboda volného pohybu, ale neskončí migrace z Evropské unie do Velké Británie a vice versa, což vláda Velké Británie vítá. Z vyjádření ministerské předsedkyně Mayové by se zdálo, že migrace nepředstavuje ve vztahu Velké Británie a EU problém většího významu, ale spíše se jedná pouze o vyjednávací

⁴⁸ HM GOVERNMENT. *Safeguarding the Position of EU Citizens Living in the UK and UK Nationals Living in the EU* [online]. Publikováno červen 2017 [cit. 10. 5. 2018].

strategii. „*EU citizens are an integral part of the economic, cultural and social fabric of our country and I have always been clear that I want to protect their rights.*“⁴⁹

Myslím si, že počáteční vyjednávací pozice Velké Británie je veskrze vstřícná a můj názor je, že dokument charakterizují dva stavební kameny. První je cíl vlády Velké Británie poskytnout právní jistotu občanům EU, kteří pracují, žijí či studují na britských ostrovech a dosáhnout reciproční dohody pro britské občany v EU. Proklamovaná předbřexitová rétorika o vyhošťování vzala za své. Strategie vlády je stabilně, bez krize transformovat osoby, které využily volného pohybu osob pod britský právní řád a následnou kontrolu migrace zavést až pro migraci následnou po vystoupení Velké Británie z Unie.

5.2.3 Sporné otázky po prvním kole jednání

V procesu vyjednávání je pravidelně po každém jednacím kole vydáváno společné prohlášení o otázkách, kde je mezi subjekty shoda, o otázkách kde je neshoda a o otázkách, kde existuje shoda, ale konkrétní řešení nebylo zatím dosaženo. Analýzou dokumentu *Join technical notes on comparison of EU/UK position on citizens rights* ze dne 19.7.2017 tj. po proběhnutém prvním kole jednání zjistíme, že v hlavních pilířích práv občanů se shodují obě strany. Soulad panuje mimo jiné v otázkách, kdo je nyní považován za rodinného příslušníka občana EU, pětileté podmínky získání trvalého pobytu, otázka dočasného pobytu, pracovní a sociální práva, doba trvání práv má být doživotní, doživotní vyplácení důchodů a sociálních dávek.⁵⁰

Nesoulad panuje zejména v otázce práva rodinných příslušníků kvalifikovaných poživatelů práv občanů. Neshoda panuje v otázce, zda rodinný příslušník občana EU, který začne pobývat na území Velké Británie po datu vystoupení, bude požívat stejná práva, jako požívá rodinný příslušník za současné právní úpravy. Dle mého názoru největším rozporem v otázce práv občanů je jejich vlastní vynutitelnost, kontrola dodržování budoucí smlouvy o vystoupení a vlastní procesy kontroly legálního práva pobytu občanů EU na území Velké Británie. Zde narážíme na koncepci „Hard Brexitu“, který dle mého názoru utváří celou

⁴⁹ *UK government publishes proposals on rights of EU citizens.* Gov.uk [online]. Publikováno 14. 7. 2017 [cit. 20. 5. 2018].

⁵⁰ *Join technical notes on comparison of EU/UK position on citizens rights.* [online]. Publikováno 19. 7. 2017 [cit. 23. 5. 2018].

koncepti vyjednávání a v některých otázkách je upozaděn kvůli vyšším zájmům např. právě ochrana britských občanů žijících a pracujících na území EU. Upozaděna ovšem není tato koncepce v otázce právě vynutitelnosti, kontroly a procesu kontroly legálního práva pobytu občanů EU na území Velké Británie, neboť Evropská unie požaduje přímou použitelnost článků práv občanů z budoucí smlouvy o vystoupení a průběžnou kontrolu Evropskou komisí. Taková situace je pro britskou stranu nepřijatelná, neboť by byla v rozporu s požadavkem „hard Brexitu“ obnovení maximální kontroly skrze vnitrostátní právo a vnitrostátní instituce. Velká Británie tedy po prvním kole nesouhlasí s těmito body a zastává pozici garance práv občanů skrze instrumenty vnitrostátního práva a kontrolu vnitrostátními institucemi.

Sporným bodem je systém kontroly a udělování povolení k trvalému pobytu. Evropská unie zastává pozici, že poživatelé občanských práv z budoucí dohody o vystoupení nepotřebují zvláštní dokumenty, jednalo by se o dokumenty deklaratorní a k požívání občanských práv nejsou nezbytné. Naproti tomu britská strana má za to, že k poskytnutí právní jistoty příjemcům práv je nutné, aby dokumenty byly vydávány dle britského práva a byly konstitutivní.

Neshoda panuje také v otázce legálního rezidenství, kdy Evropská unie má za to, že občané by měli být považováni za legálně usazené i když nemají dokumenty toto právo prokazující. Naproti tomu jednací tým Velké Británie má cíl prosadit bod, že dokumenty nutné jsou a všichni legální rezidenti musejí znovu žádat o udělení pohybu.

Posledním bodem je, že Evropská unie nesouhlasí s tím, že v procesu získání aktualizovaného povolení má být součástí i prověrka trestního rejstříku. Dle EU by se jednalo o systematické prohlídky trestních rejstříků všech občanů EU na území Velké Británie, což je nepřijatelné.

Myslím si, že počáteční vyjednávací pozice subjektů jsou veskrze vstřícné a neshody panují v oblastech, kde je možné dosáhnout kompromisu. Největší neshody panují v oblasti kontroly a vymahatelnosti práv, kdy Velká Británie pochopitelně chce garantovat práva skrze své vnitrostátní právo, s čímž EU nesouhlasí a chce dodržování práv svých občanů garantovat spíše vlastními právními prostředky. Nesoulad panující v systému udělování či neudělování povolení k pobytu je dle mého názoru možné efektivně vyřešit a lze chápat snahu Velké Británie o jakousi revizi a informovanost o počtu legálních občanů EU žijících na území Velké Británie.

5.2.4 Sporné otázky a jejich vývoj po druhém kole a třetím kole jednání

Analýzou dokumentu *Join technical notes on comparison of EU/UK position on citizens rights* ze dne 31. 8. 2017 jsem zjistil následující:

V otázce rodinných příslušníků občanů EU příchozích do Velké Británie po datu vystoupení zůstala nevyřešena a strany zastávají svá původní stanoviska, bez náznaku kompromisu.

Neshoda v otázce přímé použitelnosti článků z budoucí smlouvy o vystoupení také nenaznačila žádného posunu.

V otázkách kontroly a udělování či neudělování dokumentů potvrzující právo požívat práva občanů z budoucí dohody o vystoupení nedošlo k pokroku.

Na první pohled by se mohlo zdát, že ve sporných otázkách není náznak kompromisu, ale musíme si uvědomit, že prohlášení od sebe dělí pouhý měsíc.⁵¹

5.2.5 Sporné otázky a jejich vývoj po čtvrtém kole jednání

Analýzou dokumentu *Join technical notes on comparison of EU/UK position on citizens rights* ze dne 31. 9. 2017 jsem zjistil následující:

V otázce rodinných příslušníků občanů EU příchozích do Velké Británie po datu vystoupení zůstala nevyřešena a strany zastávají svá původní stanoviska, bez náznaku kompromisu.

V otázce neshody přímé použitelnosti článků z budoucí smlouvy o vystoupení došlo ke kompromisu ze strany Velké Británie, kdy bylo nabídnuto, že budoucí dohoda o vystoupení bude inkorporována do britského práva a britské soudy na ni budou přímo odkazovat. Dle mého názoru se jedná o rozumný kompromis, kdy se Velká Británie vzdala nároku na právo tvorbu vlastního zákona ochrany práv občanů EU. V dalším jednacím kole se očekává vyjádření vyjednávacího týmu EU.

V otázkách kontroly a udělování či neudělování dokumentu potvrzující právo požívat práva občanů z budoucí dohody o vystoupení nedošlo k pokroku, ale Velká Británie uvádí další argumenty na podporu svého stanoviska. Dle mého názoru je jasné, že existuje zájem na

⁵¹ *Join technical notes on comparison of EU/UK position on citizens rights - 31/08/2017*. [online]. Publikováno 31. 8. 2017 [cit. 23. 5. 2018].

jakési „revizi“ legálnosti pobytu občanů Evropské unie na území Velké Británie a eventuálním vyhoštění těch, kteří nesplňují dané podmínky pobytu např. trestní rejstřík atd. V dokumentu je uvedena a rozvedena zejména myšlenková konstrukce, že získání určitého statutu občanem EU a potvrzení dokumenty, bude přínosné zejména pro občany EU, kteří svůj zvláštní status budou moci osvědčit před zaměstnavateli, úřady. Budou užívat větší právní jistoty do budoucna, že jejich práva z budoucí smlouvy o vystoupení budou konstitutivně zakotvena v britském vnitrostátním systému zvláštním statusem. Proces přiznání tohoto zvláštního statutu občana EU by byl také bezplatný. Velká Británie také nebude moci rozhodnout o nepřiznání statusu z důvodů jiných než těch uvedených v budoucí smlouvě o vystoupení a bude poskytnuta doba 2 let k zařizení tohoto statusu.

Myslím si, že se jedná od vyjednávacího týmu Velké Británie vstřícný návrh a souhlasím s argumenty uvedenými. Zcela jistě by se posílila právní jistota legálních rezidentů a myslím si, že by nemohlo dojít k hromadnému neudělování povolení k pobytu legálním rezidentům z řad občanů EU, neboť důvody pro neudělení povolení by musely být uvedeny ve smlouvě o vystoupení. Ve smlouvě o vystoupení může Evropská unie jednoduše kontrolovat a jednat o bodech, které by vedly k neudělení povolení.

V otázce systematických kontrol trestních rejstříků občanů EU nedošlo k pokroku, pouze k rozvedení postoje Velké Británie, že kontrolu trestního rejstříku u žadatelů považují za nezbytnou součást celého řízení. V tomto bodu se nezdá, že by Velká Británie chtěla ustoupit z požadavku kontrol a myslím si, že naprosto správně. Kontrola trestního rejstříku je, dle mého názoru běžný úkon, který nijak nezasahuje do práv občana a to, že za mimořádné situace vystoupení členského státu a s tím související početná množina občanů EU ve Velké Británii, je legitimní požadovat u každé žádosti kontrolu trestního rejstříku, tak jak by bylo obvyklé u jednotlivce. To, že vlastní počet žadatelů vytváří zdání mechanismu systémové kontroly občanů EU, není, dle mého názoru k tíži Velké Británie. Myslím si, že speciální status v britském právu pro občany EU, tak jak je navrhuje Velká Británie, opravňuje k mimořádným opatřením a vyšší míře kontroly žadatelů.⁵²

⁵² *Join technical notes on comparison of EU/UK position on citizens rights - 28/0*/2017*. [online]. Publikováno 28. 9. 2017 [cit. 23. 5. 2018].

5.2.6 Sporné otázky a jejich vývoj po pátém kole jednání

Analýzou dokumentu Join technical notes on comparison of EU/UK position on citizens rights z prosince 2017 jsem zjistil následující:

Byla finálně konsolidována otázka příhraničních pracovníků, kdy strany se dohodly na tom, že příhraniční pracovníci definovaní jako občané EU nebo Velké Británie vykonávající práci, jako zaměstnanec nebo osoba samostatně výdělečně činná trvale žijící v jednom státě a pracující ve státě druhém, bude chráněn ustanoveními smlouvy o vystoupení po dobu, kdy si udrží status příhraničního pracovníka.

V otázce rodinných příslušníků občanů EU nespadající pod čl. 2 Directive 2004/38/EC příchozích do Velké Británie po datu vystoupení doznala řešení, kdy Evropská unie ustoupila ze své pozice a přijala britskou verzi, kdy právo na připojení rodinného příslušníka nespadajícího pod definici čl. 2 Directive 2004/38/EC bude posuzováno individuálně dle britského práva.

V otázkách kontroly a udělování či neudělování dokumentu došlo k vytvoření hybridního systému spojující deklaratorní i konstitutivní princip. Deklaratorní princip, který zastávala Evropská unie je promítnut v tom, že dokumenty prokazující legální trvalý pobyt jsou pouze deklaratorní povahy a není možné je označit za podmínku k tomu být oprávněn požívat práva ze smlouvy o vystoupení. Dokumenty je možné nahradit jiným důkazem opravňující k požívání práv ze smlouvy o vystoupení. Konstitutivní prvek, který prosazovala britská strana je přítomen v principu, že u osob, kde existuje obava, že by práva ze smlouvy o vystoupení mohla být zneužita je potřebné, aby získaly speciální status ověřující nárok a potvrzující jejich právo na trvalý pobyt a práva ze smlouvy o vystoupení. Doba na vyřízení tohoto statutu je 2 roky a do té doby budou tyto osoby požívat práv, dle deklaratorního principu. Vlastní vyřízení bude bezplatné, rychlé, nebude vyžadováno nic, co nebude vyžadovat dohoda o vystoupení. Diskrece v neprospěch žadatele, pokud nebude uvedeno ve smlouvě o vystoupení, nebude možná. Myslím si, že se jedná o velice dobrý kompromis neboť ani jedna ze stran neustoupila mnoho ze své pozice a oba přístupy se prosadily do konečného řešení. Pro většinu bude platit pohodlný deklaratorní princip minimalizující zásahy státní moci do jejich sféry a naproti tomu pro určité skupiny, bude platit zvláštní administrativní proces poskytující Velké Británii větší míru kontroly.

V otázce neshody přímé použitelnosti článků smlouvy o vystoupení je stranami dohodnuto, že smlouva o vystoupení bude v otázce práv občanů obsahovat přímo použitelné články. V soudní kontrole dodržování práv došlo ke kompromisu ze strany Velké Británie a EU. Mezi stranami je souhlasný výklad takový, že práva vyplývající ze smlouvy o vystoupení pocházejí z unijního práva a hlavní interpretátor unijního práva je Soudní dvůr Evropské unie. Vnitrostátní soudy Velké Británie budou příslušné k řešení soudních řízení vyplývajících ze smlouvy o vystoupení, ale budou muset respektovat předchozí relevantní rozsudky Evropského soudního dvora. Smlouva o vystoupení zavede klasický mechanismus předběžné otázky pro britské soudy. Myslím si, že opět došlo k vytvoření funkčního systému, kdy převládla představa EU o přímé použitelnosti článků, naproti tomu příslušnost budou mít britské soudy pouze s omezením vázanosti na předchozí unijní judikaturu, což se vzhledem k právnímu výkladu provázanosti unijního práva a práv ze smlouvy o vystoupení zdá logické.

V otázce systematických kontrol trestních rejstříků EU uznala postoj Velké Británie a finální konsensus zní tak, že vzhledem ke speciálnímu statutu přiznaného britským právem a množství žadatelů je možné v oprávněných případech provádět kontroly trestních rejstříků žadatelů. V této otázce bylo dáno za pravdu britskému výkladu o přiměřenosti kontrol viz. můj názor v předchozí podkapitole.⁵³

Myslím si, že finální kolo jednání, před vlastním závěrečným dokumentem o právech občanů po vystoupení Velké Británie z Evropské unie ukázala vůli stran po dohodě, ochraně práv svých občanů a ani jedna ze stran nebyla nucena drasticky ustoupit ze svých původních pozic.

Výše popsané závěrečné body byly implementovány do návrhu smlouvy o vystoupení spolu s ostatními body, na kterých existuje shoda. Vzhledem ke komplexnosti smlouvy a jejích budoucích úpravách po datu sepsání této diplomové práce, rozsahu této diplomové práce a opakování výše uvedených bodů a postojů stran, nebude smlouva analyzována. Předložený Evropskou unií, představuje návrh smlouvy o vystoupení hmatatelný výsledek první fáze jednání, kde byla vyřešena většina podstatných bodů a je možné přistoupit k fázi vyjednávání číslo dva, tak jak předpokládal plán vyjednání mezi stranami. Ve zdrojích je přiložen graficky zpracovaný rozbor smlouvy o vystoupení, kde zeleně jsou vyznačeny body, na kterých

⁵³ *Join technical notes on comparison of EU/UK position on citizens rights december 2017*. [online]. Publikováno prosinec 2017 [cit. 30. 5. 2018].

existuje shoda, žlutě na kterých se pracuje na kompromisu a barevně neznázorněno označuje body, kde není dosaženo shody ani kompromisu.⁵⁴

5.3 Finanční vyrovnání subjektů

V této kapitole popíši výsledek jednání v oblasti finančního vyrovnání subjektů po první fázi jednání a nebudu provádět hlubší analýzu dynamiky jednání a výpočtu částky pro finanční vyrovnání z důvodu pouze okrajového dotyku s tématem této diplomové práce tj. dílčí ekonomické integrace.

Druhou vyjednávací oblastí, kterou musí subjekty vyřešit je finanční vyrovnání Velké Británie a Evropské unie. Integrace do EU vyžaduje od členského státu participaci na investičních programech, institucích, příspěvek do unijního rozpočtu atd. V programu jednání o finančním vyrovnání subjektů je právě určit metodiku výpočtu, principy určení oblastí finančního vyrovnání vystoupivšího členského státu vůči EU. Evropská unie má přirozeně zájem na maximální účasti Velké Británie až do momentu vlastního vystoupení po dvouletém překlenovacím období a také, aby Velká Británie dodržovala své závazky z doby členství i po vystoupení z unie. Velká Británie má pochopitelně zájem na minimalizaci finančních nákladů ovšem ne za cenu poškození budoucích vztahů s EU. Můžeme tedy předpokládat, že v této oblasti bude Velká Británie přístupná kompromisu.

Základní princip, který se má dle EU promítnout do celého vyjednávání o finančním vyrovnání je, že Velká Británie má respektovat všechny finanční závazky, které jí vznikly z členství v Evropské unii. Z dokumentu Joint report from the negotiators of the European union and the United Kingdom government on progress during phase 1 of negotiations under article 50 TEU on the United Kingdom's orderly withdrawal from the European union, který vyjadřuje postup v první fázi vyjednávání a který de facto uzavírá celou první fázi uvádím nejdůležitější body.

1. Velká Británie bude přispívat do rozpočtu EU pro roky 2019 a 2020 stejnou částkou jako by zůstala členským státem.
2. Velká Británie také obdrží veškeré platby z EU, na které by měla nárok, kdyby zůstala členským státem.

54

3. Velká Británie bude nadále přispívat na provoz programů financovaných z unijního rozpočtu, které byly financovány v letech 2014-2020 až do jejich ukončení.

4. Velká Británie bude zavázána za poměrnou část závazků EU vzniklých před datem vystoupení Velké Británie z EU.⁵⁵

Tyto body jsou zaimplementovány v návrhu smlouvy o vystoupení zveřejněné po konci první fáze vyjednávání.

5.4 Druhá fáze vyjednávání

Druhá fáze jednání začala počátkem roku 2018 a jejími hlavními oblastmi jsou finalizace návrhu smlouvy o vystoupení a jednání o podobě budoucích vztahů mezi EU a Velkou Británií.

5.4.1 Uspořádání budoucích ekonomických vztahů

Uspořádání budoucích ekonomických vztahů začalo být řešeno jako priorita jednání teprve po skončení vyjednávací fáze číslo jedna a k datu vypracování této práce byly představeny pouze základní principy a představy o budoucí spolupráci ze strany Velké Británie. Dokument nese název Framework for the UK-EU economic partnership a v následujících řádcích obecně představím jeho obsah.

Dokument není koncipován jako již projednávaná smlouva o vystoupení, která již formu smlouvy má, ale spíše jako position paper, který má sdělit vyjednávacímu týmu EU britskou představu o budoucích ekonomických vztazích. Nejprve shrnuje obecnou britskou představu o budoucím ekonomickém uspořádání. Spojené království chce vytvořit s Evropskou unií nové speciální a hluboké partnerství, které bude chránit společné hodnoty a zájmy. Takové partnerství by se mělo skládat ze dvou základních oblastí ekonomické spolupráce a bezpečnostního partnerství. Ekonomická spolupráce by se dle britských představ měla představovat vyšší úroveň dohody o volném obchodu sjednané individuálně v sektorech a v oblasti bezpečnostního partnerství by měla existovat kooperace v boji s moderními bezpečnostními hrozbami (terorismus atd.). Velká Británie si dává ambiciózní cíl vytvořit

⁵⁵ *Joint report from the negotiators of the European union and the United Kingdom government on progress during phase 1 of negotiations under article 50 TEU on the United Kingdom's orderly withdrawal from the European union.* 2017. [online]. Publikováno 8. 12. 2017 [cit. 30. 5. 2018].

zcela nový druh ekonomického partnerství založený na společných hodnotách vytvořených za dobu členství v projektu evropské integrace. V dokumentu britská strana uvádí, že sdílí s EU vysoký standart právního systému, spravedlivou a rovnou konkurenci, dodržování mezinárodních standardů, ochrana demokratičnosti a právního systému skrze instituce a nezávislost. Velká Británie do jednání přichází se strategií vyjednat co nejlepší možný stupeň ekonomické integrace bez omezení suverenity a odvolává se na unikátní vztahy s EU, které bude mít jako dlouholetý členský stát, který unii opustil.

Budoucí ekonomické partnerství by mělo dle britské strany stát na třech klíčových principech.

1..... Broad – Partnerství by mělo být široké a obsahovat oblasti, které jdou nad rámec rozsahu obvyklé dohody o volném obchodu. Britská strana dává jako argument pro širokou spolupráci propojení určitých sektorů z doby členství Velké Británie v evropském integračním projektu např. finanční služby, energetika, doprava atd.

2..... Deep – Partnerství by mělo být hluboké tak, aby obsáhlo unikátní pozici Velké Británie vůči EU a tuto skutečnost zohlednilo v míře přístupu na trhy stran.

3.....Balanced – Partnerství by mělo být vyrovnané tak, že reciproční závazky obou stran zajistí otevřenou, rovnou konkurenci, rovný přístup k trhům a oboustranné závazky pro zachování stability otázky Severního Irska.

Nové ekonomické partnerství by mělo obsahovat:

1. Podporu výměny zboží v hodnotě exportu 246bn euro do Velké Británie a 146bn euro do Evropské unie. Oboustranné závazky uznávání zboží k prevenci netarifních bariér obchodní výměny.
2. Nový režim celního uspořádání, tak aby bylo dosaženo nulových tarifů při obchodní výměně.
3. Uznávání kvalifikací a minimalizace bariér výměny služeb a investic.
4. Nová dohoda o zemědělství a rybářském průmyslu podporující export 37bn euro do Velké Británie a 15Bn euro do Evropské unie.
5. Reciproční přístup na trhy a kooperace v oblasti finančních služeb.
6. Pokračování a kooperace v letecké, pozemní a námořní přepravě.

7. Spolupráce v dalších oblastech, televizní a rádiové vysílání, podpora moderních digitálních technologií atd.

Velká Británie také zvaží dodržování unijní legislativy platné po datu vystoupení, pokud bude relevantní k budoucímu ekonomickému partnerství např. předpisy o státní pomoci, konkurenci atd.⁵⁶

Velká Británie považuje Brexit za unikátní příležitost k inovaci volného obchodu, kdy existující modely částečné integrace tj. Švýcarsko, Turecko atd. bud za příliš nízké úrovně integrace nebo poukazuje na chybějící institucionální zakotvení. Velká Británie je dle mého názoru v pozici, kdy je opravdu možné vyjednat nové výhodné partnerství na bázi hlubší dohody o volném obchodu a vytvořením nového mezistupně ekonomické integrace.

5.5 Očekávané scénáře jednání

V této kapitole jsem více než očekávané scénáře jednání popisoval pokroky ve vyjednávání v oblasti práv osob, v souladu se zadáním práce, i dynamiku vyjednávání, neboť jednání postupovala rychleji, než jsem předpokládal. Myslím si, že je potřebnější popsat skutečný stav než hypotetické výsledky. Ve většině klíčových oblastí bylo dosaženo shody vyjádřené ve smlouvě o vystoupení, fáze jedna byla úspěšně ukončena a nad možnými scénáři můžeme přemýšlet jen v oblasti budoucích vztahů a v otázce Severního Irska. Jak jsem uvedl na začátku kapitoly problém Severního Irska je spíše komplikovaným politickým problémem a otázkou rozboru Velkopátečních dohod, což rozsah této diplomové práce nedovoluje.

Uvedu dva očekávané scénáře výsledku vyjednávání, z čehož jeden bude pozitivní a jeden negativní.

1. Pozitivní scénář spočívá na předpokladu, že vyjednávání budou pokračovat v duchu kompromisu, tak jak probíhají do tohoto okamžiku. V této chvíli je schválena stranami velká většina smlouvy o vystoupení a předpokládám, že v otázce Severního Irska dojde ke kompromisu z důvodu snahy stran neztratit dosavadní výsledek vyjednávání. Strany se budou v zájmu budoucích dobrých vztahů a partnerství snažit o vystoupení dle čl. 50 a to o vystoupení řádné se smlouvou o vystoupení. Návrh této smlouvy, jak je v současné podobě

⁵⁶ HM GOVERNMENT. *Framework for the UK-EU partnership Economic partnership*. [online]. Publikováno květen 2018 [cit. 14. 6. 2018].

bude po menších úpravách schválen a doplněn o úpravu budoucí ekonomické integrace. Budoucí ekonomické partnerství bude fungovat na principu bilaterálního modelu Švýcarska tak, že dojde ke kompromisu mezi Evropskou unií a Velkou Británií pravděpodobně v otázce volného pohybu osob. Strany budou mít na paměti, že jsou pro sebe velkými ekonomickými partnery a z obavy z recese budou ochotny ke kompromisům, které původně nebyly dle jejich rétoriky na místě. Ve světle harmonizované pozice Velké Británie jako členského státu bude dohoda o budoucím partnerství novým stupněm tradiční dohody o volném obchodu. Oproti Švýcarskému modelu bude smlouva zahrnovat více oblastí, institucionální kontrolu a také se bude jednat de facto o jednu bilaterální smlouvu o vystoupení, jejíž aktualizace na budoucí legislativu trhu bude zajištěna skrze dodatky ke smlouvě o vystoupení. Tento vztah bude tedy méně komplikovaný než model švýcarský.

2. Při negativním scénáři nebudou strany ochotny ustoupit ze svých pozic v otázce Severního Irska, které se tak de facto stane z méně významného problému problémem fatálním. Další možností selhání vyjednávání je, že Evropská unie by měla zájem na ukázce síly pro potencionální zájemce o vystoupení z Unie a omezí svou nabídku na ekonomickou integraci pouze na dohodu o volném obchodu. Tento scénář by neměl fatální dopad na vlastní řádné vystoupení dle čl. 50, neboť smlouva o vystoupení by existovala, jen budoucí ekonomické partnerství by nebylo její součástí a de facto by nebyla využita možnost vytvořit unikátní model integrace.

Vlastní řádné vystoupení dle čl. 50 by bylo ohroženo za situace, kdy by dohoda o vystoupení nebyla schválena členskými státy nebo situace na britské politické scéně by se změnila natolik, že by dohoda schválena nebyla. V takové situaci by stát vystupoval bez smlouvy o vystoupení a až do poslední minuty by byla pravděpodobně vyvinuta překotná snaha o sjednání sektorových bilaterálních dohod. Tyto dohody by pravděpodobně z důvodu časové tísně byly nedostatečně připraveny a rozhodně by nemohly nahradit sjednávanou smlouvu o vystoupení. Takovým postupem by se mimo jiné vytvořil nepřehledný a komplikovaný systém bilaterálních smluv.

Myslím si, že popsané výsledky a průběh jednání dává větší pravděpodobnost pozitivní variantě a strany si velice dobře uvědomují možné fatální důsledky negativní varianty.

6 Teorie ekonomické integrace a liberalizace a jejího právního zachycení

6.1 Ekonomická integrace

Samotný pojem ekonomické integrace se v průběhu plynutí času měnil a následně vykrytalizoval až do pojmu ekonomické integrace, jak jej známe dnes. Moderní ekonomická věda termín v padesátých letech definovala jako „*uspořádání a proces stmelování jednotlivých samostatných ekonomik ve větší zóny volného obchodu.*”⁵⁷ Dnešní ekonomie rozlišuje několik nejvýznamnějších druhů ekonomické integrace a liberalizace.

Všeobecná řešení dopadající na větší množinu oblastí ekonomiky:

1. Zóna volného obchodu – členové se zavazují k odstranění cel a dalších tarifů mezi sebou. Důležité je ovšem, že vztahy člena a ekonomiky třetího států zóna volného obchodu nijak neomezuje. Stát může vyměřit třetímu státu takové tarify a cla jaké uzná za vhodné. Typicky reciproční dohody o výši cel.
2. Celní unie – podstatou podobné uspořádání zóně volného obchodu, taktéž zavazující členy k odstranění cel a dalších tarifů mezi sebou. Celní unie však vytváří společnou celní politiku dovozu a zavazuje členy k dodržování stanovených importních cel.
3. Společný či vnitřní trh – vyšší míra ekonomické integrace zavádějící volný pohyb kapitálu, pracovníků, technologií atd. Oproti celní unii a zóně volného obchodu představuje společný či vnitřní trh velký posun v liberalizaci a integraci ekonomik, neboť volný pohyb pracovníků, kapitálu atd. předpokládá vyšší míru spolupráce mezi členy v udržování zdravého vnitřního trhu.
4. Úplná ekonomická unie – jedná se o mechanismus vnitřního trhu doplněný o jednotnou monetární a fiskální politiku členů a efektivní kontroly. Takové uspořádání již významně zasahuje do státních suverenit členů.
5. Kompletní politická unie – členové se de facto stávají jedním státním subjektem se společnou centrální autoritou. V současnosti se jedná o nepravděpodobné uspořádání mezi státy, které nebyly v minulosti určitými zásahy například rozděleny. Toto uspořádání

⁵⁷ EL – AGRAA, M. Ali. *The European union Economics and Policies*. 9.vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, s. 1

předpokládá ekonomické sblížení na takové úrovni, že je státní suverenita subjektů odstraněna a namísto toho existuje nová centrální autorita.⁵⁸

Jako opozitum všeobecných řešení viz. výše je možná dle některých autorů sektorová integrace ekonomiky, zatímco jiní ji považují pouze za formu spolupráce mezi státy. Typicky se jedná o situace, kdy státy nechtějí být vázány všeobecným přístupem či dokonce se omezovat na suverenitě, ale v určité oblasti mají stejný cíl snížit omezení obchodu. Jasným příkladem je například sektorová integrace obchodu s uhlím a ocelí v padesátých letech 20. století, jež dala za vznik Evropskému společenství uhlí a oceli. Dalším příkladem může být Švýcarsko, které v minulém století nemělo zájem na porušení své neutrality a s obchodními partnery uzavíralo převážně sektorové dvoustranné smlouvy., kterých ovšem vznikly desítky a tento systém vytváří prostředí podobné druhům všeobecné integrace zmíněným výše.

6.2 Liberalizace

Pojem liberalizace chápeme jako vědomý státem řízený proces, jehož cílem je minimalizace či úplné odstranění obchodních bariér jako jsou kvóty, tarify a netarifní bariéry. Liberalizaci můžeme chápat jako postupný proces otevírání obchodu pro zahraniční konkurenci. Liberalizace obchodu je naprostý opak protekcionismu, který například zhoršil Velkou hospodářskou krizi ve třicátých letech dvacátého století. Protekcionismus se snaží o ochrany ekonomiky státu skrze obchodní bariéry zhoršující či dokonce znemožňující pohyb zboží, služeb, kapitálu, pracovníků. Liberalizace naproti tomu spatřuje ekonomickou prosperitu v překonávání bariér obchodu. Liberalizace úzce souvisí se snahou vytvořit globální propojený obchodní systém bez obchodních bariér.⁵⁹

6.3 Výhody a nevýhody ekonomické integrace a liberalizace

Výhodou ekonomické integrace a liberalizace je zejména podpora volného obchodu, který ve svých důsledcích vytváří prostředí s vyšší konkurencí, efektivitou, nižšími náklady atd. Liberalizace a integrace také dovoluje zaměřit se na produkci zboží, služeb atd. takového druhu nebo kvantity, které by na vnitrostátním trhu nemohly uspět. Výhodou pro stát s liberální ekonomickou politikou může být také vyšší atraktivita pro potenciální zahraniční

⁵⁸ EL – AGRAA, M. Ali. *The European union Economics and Policies*. 9.vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, s. 1 - 2

⁵⁹ CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika. Obecné trendy rozvoje*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 60 - 63

investory. Nevýhodou může být skutečně situace, před kterou varují teorie protekcionismu, že určité národní odvětví v důsledku konkurenčních výrobků ze zahraničí dojde k útlumu či dokonce do krize.⁶⁰ Dalším rizikem může být konkurence ze států s nižšími ekologickými standardy a tudíž i nižší prodejní cenou než národní konkurence např. import čínské oceli. V rovině ekonomické integrace je jednoznačnou nevýhodou ztráta národní suverenity.⁶¹

6.4 Liberalizace, GATT a WTO

Liberalizace trhů je v dnešní době chápána jako společník světové globalizace a liberalizace prošla vývojem zejména skrze instrumenty GATT a následně Světovou obchodní organizací. Již od konce Druhé světové války se začala měnit pozice světových států, kdy předchozí metoda protekcionismu začala být upozadována a výsadní postavení světové ekonomiky započala získávat teorie liberalizace. Hlavní myšlenkou pro tento posun byl předpoklad, že omezování bariér obchodu přinese celosvětový ekonomický růst, nárůst kvantity obchodu a celkové světové zlepšení životní úrovně. Liberalizace probíhá na bilaterální úrovni, regionální úrovni a světové úrovni a právě světovou liberalizaci reprezentuje dohoda GATT. GATT je mezinárodní dohoda z roku 1948 na multilaterální úrovni s periodicky opakujícími koly jednání. GATT měla a má za cíl celosvětovou redukci tarifů a cel a jiných bariér omezujících trh. GATT je úspěšným projektem, neboť za dobu své existence se podařilo snížit průměrné globální tarify a cla o 35%, což v hodnotách světového obchodu znamená bilionové částky. Na GATT navazuje dohoda GATS o liberalizaci trhu se službami. Multilaterálních smluv o světovém obchodu již existuje taková kvantita, že musela být zřízena WTO jako nástupnická organizace na struktury dohody GATT.⁶²

Jak již bylo zmíněno výše a rozebráno v ostatních kapitolách na příkladech, liberalizace a ekonomická integrace mezi subjekty bývá nejčastěji právně zachycena multilaterálními smlouvami jako např. GATT nebo smlouva o EHP. Další častou možností právního zachycení jsou bilaterální smlouvy např. Švýcarsko a EU a v poslední řadě vyšší stupeň ekonomické integrace v podobě Evropské unie a jejím systému unijního práva.

⁶⁰ MOLLE, Willem. *The economics of European integration: theory, practise, policy*. 4.vyd. Hants: Ashgate Publishing Limited, 2001, s. 437-438

⁶¹ IMF STAFF. *Global Trade Liberalization and the Developing Countries*. international monetary fund [online]. Publikováno listopad 2001.

⁶² EL – AGRAA, M. Ali. *The European union Economics and Policies*. 9.vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, s. 2 - 4

7 Částečná demontáž vazeb - právní změny v GB a v EU

Ekonomická desintegrace a demontáž vazeb ve větší či menší míře dle stupně ekonomické integrace obsahuje i právní změny. Právní změny při procesu zvaném Brexit jsou markantní zejména na straně Velké Británie, neboť ta jako členský stát integrovaný do struktur evropské integrace po několik desítek let musela dodržovat určité povinnosti ohledně harmonizace svého právního systému s unijním právem. Základní myšlenkou Evropské unie je postupný proces harmonizace jednotlivých právních systémů členských států skrze akty unijního práva. Členské státy tedy svůj vnitrostátní právní systém harmonizují, ale nyní nastala situace, kdy členský stát vystupuje z unie a jeho cílem, je získat zpět svou suverenitu dříve obětovanou ve prospěch evropské integrace. Logicky tento proces musí být reflektován změnami v britském právním systému.

7.1 Great Repeal Bill

Musíme si uvědomit, že Velká Británie byla členem projektu evropské integrace téměř 40 let tj. 40 let právního vývoje s požadavky, které klade evropská integrace na vnitrostátní právo. Není možné těchto 40 let právního vývoje vymazat v den vystoupení Velké Británie z EU, takový krok by způsobil naprostý chaos, byl by proti právní teorii a jeho následky by byly nedozírné. Politická reprezentace Velké Británie pochopitelně tento krok nemá zájem provést a namísto toho představila dokument Great Repeal Bill, který tuto situaci řeší.

Great Repeal Bill je návrh zákona, který představila premiérka Mayová a který v současné době prochází legislativním procesem v britském parlamentu. Podstatou dokumentu je, že zruší European Communities Act 1972, který v současné době dává přímý účinek unijnímu právu ve Velké Británii a že transformuje relevantní unijní nařízení vzhledem k Velké Británii do britského vnitrostátního práva. Unijní směrnice není nutné transformovat skrze Great Repeal Bill, neboť britské vnitrostátní právo je s nimi již harmonizováno a měnit se nebude. V následujících bodech shrnu nejdůležitější body z nejnovější verze Great Repeal Bill, jehož název byl modifikován na European Union (Withdrawal) Bill.⁶³ Je nutné ovšem podotknout, že Withdrawal Bill v současné podobě není a nebude právně závazný a bude předmětem úprav souvisejících s konečným výsledkem vyjednávání o vystoupení.

⁶³ SELECT COMMITTEE ON THE CONSTITUTION. *9th report of the session 2017-19 European Union (Withdrawal) Bill*. Gov.uk [online]. Publikováno 29. 1. 2018 [cit. 12. 6. 2018].

1. Dnem vystoupení je zrušen European Communities Act 1972.
2. Unijní právo vyjádřené v právu vnitrostátním zůstává v platnosti i po vystoupení.
3. Unijní právo s přímým účinkem platným před dnem vystoupení bude inkorporováno do britského práva.
4. Jakékoliv právo, odpovědnost, závazek, omezení platné či vynucované a uznávané britským vnitrostátním právem budou i po dni vystoupení zachovány ve vnitrostátním právu.
5. Vnitrostátní soud není vázán při interpretaci inkorporovaného unijního práva jakýmkoliv rozhodnutím či principem platným po dni vystoupení.⁶⁴

Právní změny po vystoupení ve Velké Británii budou spočívat ve strategii respektování unijního práva platného před vlastním datem vystoupení a zárukou budou instrumenty vnitrostátního práva, do kterého bude převedeno to unijní právo, které v současné době ve vnitrostátním právu neexistuje typicky unijní nařízení.

7.2 Právní změny v EU

Evropská unie má před sebou podstatnou výzvu, aby dosavadní členské státy po vzoru Velké Británie nezvažovaly vystoupení z Unie, měla by Evropská unie provést změny a ty reflektovat v unijním právu. V EU je na takové změny zásadní rozpol mezi členskými státy. blok Francie - Německo vidí Brexit jako příležitost EU více federalizovat, zavést princip dvourychlostní Evropy, když je „brzda“ Velké Británie pryč. K datu sepsání práce není ovšem znám ekvivalent strategie právních změn, jak má zpracována např. Velká Británie ve Withdrawal Bill. Unijní právo tvoří samostatnou entitu a vystoupení členského státu ovlivní spíše ustanovení technické povahy, jež se budou muset novelizovat, ovšem v žádném případě nemůže dojít k procesu právních změn takového rozsahu, když se Velká Británie odpoutává od EU a opouští 40 let právního vývoje jako člen projektu evropské integrace.

⁶⁴ European Union (Withdrawal) Bill. In: gov.uk [webové stránky]. [cit. 6. 6. 2018].

8 Náhradní dílčí integrace - případy desintegrace (např. rozdělení Československa)

8.1 Rozdělení Československa

Při desintegraci určité úrovně ekonomické integrace může nastat situace, že subjekty mají mezi sebou tak nadstandartní vztahy, že si přejí co nejdříve po desintegraci vytvořit vztah, který by tyto nadstandartní vztahy dále odrážel. Jedním z takových příkladů desintegrace s následnou náhradní dílčí integrací je případ Československa, federativní republiky dvou subjektů na úrovni integrace ekonomické unie. Jednalo se o případ desintegrace předchozí kompletní politické unie do nového uspořádání dvou samostatných států se zánikem původních vazeb. Oba subjekty ovšem v předchozí integraci měli mezi sebou nadstandartní vztahy a po rozdělení měli zájem na okamžité náhradní ekonomické integraci plnící maximálně účel integrace předchozí.

Podrobnější analýza desintegrace Československa není tématem této práce a pro účely porovnání Brexitu kladu důraz na náhradní dílčí integraci v podobě celní unie a její souvislosti.⁶⁵

Náhradní dílčí ekonomická integrace České a Slovenské republiky byla naplněna ve vytvoření určitého druhu celní unie v roce 1993. Tato celní unie je zajímavá v tom, že oba subjekty si maximálně uvědomovaly míru kompatibility svých ekonomik a po politicky vynucené desintegraci měly společné cíle maximalizovat mezi sebou obchodní výměnu a přizpůsobovat ekonomiky na budoucí členství v Evropských společenstvích. Celní unie mezi Českou republikou a Slovenskou republikou se vymykala teoretické definici celní unie v tom, že obsahovala společnou zemědělskou a dotační politiku a že neexistoval rozhodovací orgán s autoritativní pravomocí v celních otázkách. Celní unie prokázala svou vysokou účinnost, když přispívala ke zlepšující se bilanci obchodu a ekonomické situaci. Celní unie mezi Českou a Slovenskou republikou zanikla vstupem subjektů do Evropské unie 1. 5. 2004.⁶⁶

⁶⁵ DĚDEK, Oldřich a kol. *Ekonomické aspekty zániku Československa: příklad kulturního rozchodu národů*. Praha: Fortuna 1997. s. 96 - 97

⁶⁶ Rychlík, J.: *Rozpad Československa*, Bratislava 2002, str. 318-319.

Případ Československa demonstruje, jak důležitá je pro státy ekonomická integrace a liberalizace. Desintegrace dvou subjektů zvláště, pokud byla zvládnuta s relativním nepoškozením vzájemných dobrých vztahů, ve většině případů neznamena, že subjekty na určitý časový úsek ekonomickou integraci mezi sebou zavrhnou. Desintegrované subjekty by se vystavovaly velkému riziku změny ekonomické situace např. pro své producenty, vývozce, spotřebitele a vznikalo by velké riziko, že na novou situaci zaniklé ekonomické integrace se ekonomika nebude schopna adaptovat. Subjekty nebudou riskovat možný pád do recese či větší ekonomické krize a zpravidla se snaží najít řešení, které se maximálně přiblíží k situaci, která panovala před desintegrací, mající na mysli určité limity svých vyjednávacích pozic.

Československá situace byla unikátní v tom, že proběhla desintegrace bez znatelného poškození vzájemných vztahů a náhradní dílčí integrace v podobě celní unie byla okamžitým projektem bezprostředně následujícím po datu desintegrace a byla úspěšným projektem, který umožnil růst ekonomiky subjektů a jejich úspěšný vstup do Evropské unie. Mám za to, že v tomto případě desintegrace můžeme mluvit o výborně zvládnutém rozpadu politické unie jednoho subjektu v celní unii následných rovnocenných subjektů, jejíž vznik výrazně pomohl k transformaci ekonomik v ekonomiky splňující požadavky na členský stát Evropské unie. Vidíme postupný vývoj, kdy nižší úroveň ekonomické integrace v podobě celní unie výrazně pomohla jejím subjektům k dosažení vyššího stupně ekonomické integrace v podobě jednotného trhu. Myslím si, že příklad Československa ukazuje, že desintegrace subjektů z vysokého stupně integrace neznamena, že nástupnické subjekty nebudou nadále usilovat o dobré vztahy svých ekonomik s cílem další liberalizace a integrace ba právě naopak, že nová ekonomická integrace je jednou z počátečních priorit nově vzniknutého moderního státu.

8.2 Rozpad Jugoslávie

Jako příklad diametrálně odlišný od rozdělení Československa uvádím rozpad Jugoslávie. Jugoslávie původně integrovaná na vysokém stupni integrace se v průběhu devadesátých let dvacátého století desintegrovala v několika krvavých válečných konfliktech. V těchto konfliktech hrála podstatnou roli náboženská nenávisť a historická nacionalistická nesnášenlivost a myslím si, že můžeme říci, že i po skončení těchto konfliktů na začátku 21. století k sobě balkánské státy stále cítily vysokou míru nevraživosti a nepřátelství.

Balkánské státy zapojené v „jugoslávských válkách“ i přes své neshody začaly na začátku 21. století vstupovat do organizace CEFTA. Jednalo se o organizaci původně sdružující státy Visegrádu (Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Polsko) za účelem zvýšení obchodu a podpory budoucího členství v EU. CEFTA je organizací vytvářející mezi členy zónu volného obchodu tj. nejnižší úroveň ekonomické integrace. K zakládajícím státům se z bývalých států Federativní republiky Jugoslávie připojilo Slovinsko, které společně s ostatními členy vstoupilo do Evropské unie a vstupem na společný trh EU zónu volného obchodu CEFTA opustilo. V roce 2006 vstoupily do CEFTA další státy bývalé Jugoslávie Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Chorvatsko a Srbsko. Do CEFTA vstoupily státy, které necelých 6 let před vstupem proti sobě vedly krvavou válku a jejichž vzájemné vztahy byly přinejlepším na velmi špatné úrovni. Opět ekonomické zájmy na regionální liberalizaci obchodu a podpoře vstupu do EU převládly nad špatnými vztahy mezi státy a došlo k alespoň nejnižšímu kompromisu ekonomické integrace tj. k vytvoření zóny volného obchodu v Jihovýchodní Evropě.⁶⁷

Poválečná politická situace nástupnických států Jugoslávie byla velmi složitá a není tématem této diplomové práce, jen bych rád demonstroval, že i když mají nástupnické státy mezi sebou velmi nevráživé vztahy určitá forma náhradní ekonomické integrace je i v takovém případě výhodná pro nástupnické celky a subjekty se budou snažit sjednat kompromis takové úrovně ekonomické integrace, aby nebyla ohrožena jejich pozice a suverenity, ale aby zároveň bylo dosaženo maximální možné úrovně integrace a s tím spojených ekonomických výhod.⁶⁸

⁶⁷ TEMPERA, Michele. *Free trade agreements in Western balkans: Cefta's achievements and problems*. Pecob [online]. Publikováno březen 2011 [cit. 1. 6. 2018]. s. 1 - 5

⁶⁸ MUŠ, Jan. *CEFTA gives the Balkan's more than they think*. [online]. Publikováno 20. 2. 2018 [cit. 10. 6. 2018].

Závěr

Studiem Brexitu a následného jednání, ekonomické integrace a liberalizace, si uvědomuji, jak složitý problém jsem se ve své diplomové práci snažil zkoumat. Myslím si, že téma by bylo možné obsahově navýšit, což předepsaný rozsah této diplomové práce bohužel neumožňuje. Cílem, který jsem si stanovil, bylo popsat teorii ekonomické integrace, analyzovat a komparovat možné budoucí režimy částečné ekonomické integrace mezi Velkou Británií a EU, analýza následného vyjednávání a zjistit, zda plamenná předreferendová rétorika zejména v otázce migrace bude v jednání o budoucím ekonomickém uspořádání opravdu značným problémem.

K dosažení těchto cílů bylo nejprve nutné v první kapitole předestřít vývoj vztahu Velké Británie k projektu evropské integrace. V této kapitole se čtenář dozvěděl, že Velká Británie procházela ve vztahu k evropskému integračnímu projektu vývojem z pozice světové velmoci, přes pozici subjektu s ekonomikou v krizi až nakonec v silný ekonomický stát s krizí odejmutí národní suverenity a dalších omezení ve prospěch EU, což nakonec vyústilo v proces zvaný Brexit.

Ve druhé kapitole začalo vlastní jádro práce tj. analýza procesu směřujícího k vyjednávání mezi stranami o budoucím uspořádání. V této kapitole jsem také rozebral pro jednání naprosto klíčovou situaci právních sporů aktivace čl. 50 v britské politice. Bez řádné aktivace čl. 50 de facto nemohla žádná jednání ani probíhat. Spor jsem uchopil analýzou rozhodujícího judikátu Supreme court ve věci. Před vlastní analýzou těla vyjednávání jsem v klíčových bodech rozebral režimy náhradní dílčí integrace, které v Evropě v současnosti existují, jsou relevantní a mohou sloužit jako předloha či možnost pro budoucí ekonomické vztahy Velké Británie a EU. Zjistil jsem, že ani jedno uspořádání Velké Británii nebude vyhovovat. Turecké uspořádání je zcela nevhodné, neboť Velká Británie v současnosti neaspiruje na nové členství. Model Evropského hospodářského prostoru je nevhodný z toho důvodu, že Velká Británie v současnosti má za cíl maximalizovat možnosti nově nabyté plné suverenity a členstvím v EHP by se musela opět podstatné části suverenity vzdát. Modelem, který se nejbližší blíží britským představám o budoucím uspořádání je model Švýcarský, který ovšem může sloužit pouze jako předobraz modelu „britského“ z důvodu své složitosti a relativní mělkosti vztahů.

Vyjednávání mezi subjekty, tak jak probíhá do data 20. 6. 2018, bylo analyzováno v klíčových oblastech pro tuto diplomovou práci. Největší pozornosti z důvodu zadání a důležitosti pro strany se dostalo oblasti práv občanů, pod která spadá i migrace. V práci jsem nejprve popsal počáteční pozice stran, vlastní formu jednání a klíčové principy. Tato kapitola je důležitá v tom, že čtenáře uvedla do hranic a dynamiky jednání, které si strany nastavily. Předně jde o zájem obou subjektů na transparentnosti procesu jednání, ochraně práv svých občanů atd. Následující kapitolu jsem, dle programu jednání rozdělil na dvě fáze a ve fázi jedna jsem se zaměřil na analýzu práv občanů skrze rozbor position papers a společných prohlášení stran. Z tohoto jsem zjistil, že předreferendová rétorika ohledně migrace se vůbec nepotvrzuje a strany spíše hledají kompromis tak, aby ochránili práva svých občanů po Brexitu. V kapitole jsem zjistil, jaký bude sjednán režim pro tyto občany a proklamovaná kontrola vlastní migrace nastane až po datu vystoupení a nebude se vztahovat na občany, kteří do té doby ve Velké Británii pobývají, taktéž i proslulé nevyplácení důchodů po Brexitu se neukázalo jako pravdivé. Menším rozsahem jsem se věnoval také finančnímu vyrovnání, protože mezi subjekty existovala obecně shoda a jednání se vedla spíše o přesné částce a výpočtu a myslím si, že toto spadá spíše do oblasti působnosti diplomové práce na fakultě ekonomické a já nemám potřebné znalosti k důkladné matematické analýze problému. Fáze jedna byla ukončena návrhem smlouvy o vystoupení, jejíž grafický obsah je uveden odkazem ve zdrojích této práce. Návrh smlouvy o vystoupení jsem podrobněji nerozebíral, neboť se v relevantních oblastech pro tuto práci jedná de facto o právní zachycení první fáze jednání mezi stranami., které je v této diplomové práci zpracováno, a myslím si, že není nutný opětovný deskriptivní popis pozic stran jednání. Ve druhé fázi jsem se zabýval jednáním o budoucím partnerství mezi Velkou Británií a EU. Tato jednání jsou teprve na samém začátku a v této kapitole jsem se tudíž mohl více věnovat očekávaným výsledkům a predikci. V kapitole jsem rozebral dvě varianty možné budoucí ekonomické integrace a představy Velké Británie o dílčí ekonomické integraci jednu pozitivní verzi a jednu negativní. Dospěl jsem k výsledku, že dle současného průběhu vyjednávání, kdy bylo vždy dosaženo kompromisu je více pravděpodobná pozitivní varianta, která počítá s ekonomickou integrací založené na upraveném švýcarském modelu bilaterální smlouvy zahrnutou do textu smlouvy o vystoupení.

Šestá kapitola se zabývala teorií ekonomické integrace a liberalizace potřebnou pro pochopení možných budoucích uspořádání ekonomické integrace mezi Velkou Británií a EU. V následující kapitole jsem zkoumal právní změny po vystoupení Velké Británie z EU. Tato kapitola byla zpracována analýzou stěžejního dokumentu Great Repeal Bill. Zjistil jsem, že v duchu celého Brexitu poskytování právní jistoty a stability, ani v oblasti právních změn nemá za cíl Velká Británie chaotické oddělení od unijního právního systému.

V poslední kapitole jsem na příkladech desintegrace Československa a Jugoslávie analyzoval část své hypotézy a to, že i když desintegrace neproběhla bez konfliktu a zanechala špatné vztahy po určitém časovém úseku výhody ekonomické integrace přinutí strany k alespoň nejnižší úrovni integrace v zóny volného obchodu. Desintegrace Československa proběhla za zachování dobrých vztahů a okamžitě po rozdělení vznikla celní unie jako následná dílčí integrace. Naproti tomu desintegrace Jugoslávie proběhla velmi špatně v průběhu několika konfliktů a i navzdory této skutečnosti subjekty po určitém času začaly mezi sebou vyhledávat nějakou formu ekonomické integrace.

Problém vystoupení členského státu z Unie je problémem aktuálním, a pokud pomineme politickou stránku celého procesu, jedná se o jeden z problémů, které Evropská unie musí vyřešit výhodným kompromisem. Při současné politice a snahy jít cestou větší federalizace či dvourychlostní Evropy je možné a nepravděpodobné, že Velká Británie nebude jediným státem, který aktivuje čl. 50. EU by pravděpodobně ráda vyjednala tak tvrdé podmínky pro Velkou Británii, aby se žádný jiný členský stát nepokoušel opouštět Unii. Musíme si ovšem uvědomit, že EU musí hájit zájmy svých občanů ve Velké Británii a také stabilitu jednotného trhu, neboť Velká Británie není zanedbatelným obchodním partnerem pro EU. Tvrdé vystoupení na bázi „pomsty“ a protekcionismu by mohlo nastartovat novou hospodářskou krizi a poškodit jednotný trh a hospodářství členských států citelným způsobem. Oba subjekty si uvědomují, že musí hájit své zájmy ovšem s limity plynoucími z globalizovaného světa.

Myslím si, že tato práce prokázala, že oba subjekty nakolik se po referendu zdálo, že strany ze svých tvrdých názorových pozic nechtějí ustupovat, mají zájem na ekonomické prosperitě, zachování určité úrovně ekonomické integrace a spolupráce. Obě strany v průběhu jednání došly k podstatným kompromisům a ústupkům ze svých předreferendových pozic a ukázaly

ochotu podřídit některé body budoucímu řádnému uspořádání práv svých občanů a ekonomického partnerství.

Závěrem této diplomové práce je po zkoumání problému Brexitu a následné dílčí hospodářské integrace toto. Myslím si, že Velká Británie a Evropská unie vědomi si všech faktorů budou pokračovat v jednáních, ve kterých bylo dosaženo velkých pokroků, a jejich vzájemná následná dílčí hospodářská integrace bude obsažena ve smlouvě o vystoupení. Tato smlouva bude bilaterální. Budoucí ekonomická integrace bude založena na upraveném švýcarském modelu, kdy bude obsahovat hlubší spolupráci, na rozdíl od švýcarského modelu bude obsahovat institucionální záruky, nebude tvořit masu bilaterálních smluv a její aktualizace na budoucí stav bude probíhat formou dodatků.

Práce byla náročná na zejména v kapitolách o vyjednávání, kdy se situace průběžně vyvíjí a kdy jsem kapitoly zpracoval vlastní analýzou vycházející z teoretického základu této diplomové práce. Tvůrčí přínos své práce vidím v tom, že komplexně mapuje aspekt hospodářské integrace v procesu Brexitu včetně teorie a komparace s jinými modely integrace. Práce může posloužit jako studijní materiál pro ekonomický aspekt procesu vystoupení členského státu dle čl. 50. Myslím si, že jde také o téma, které je velice aktuální, důležité pro budoucnost EU a v současné době není publikačně příliš zpracováno, což se projevilo i na počtu zdrojů této práce, kdy hlavní část práce jsem analyzoval z primárních zdrojů britské vlády a evropské komise za pomoci teoretického základu z ostatních kapitol.

Použité zdroje

Monografie

1. ARMOUR, John; EIDENMÜLLER, Horst. *Negotiating Brexit*. London: Hart Publishing, 2017, 144 s. ISBN 978-1509919987
2. ARNESEN, Finn. Fredriksen, Haukeland Halvard. *Agreement on the European Economic Area commentary*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2018, 1125 s. ISBN 978-3-8452-7579-6
3. BERGMANN, Eiríkur. *Iceland and the EEA, 1994-2011*. Utvalget for utredning av Norges avtaler med EU, 2011, 36 s. ISBN 978-82-93145-13-4
4. BOOKER, Christopher; Richard NORTH. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006, 623 s. ISBN 80-7364-026-0
5. CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika. Obecné trendy rozvoje*. Praha: C. H. Beck, 2009, 273 s. ISBN 978-80-7400-155-0
6. DĚDEK, Oldřich a kol. *Ekonomické aspekty zániku Československa: příklad kulturního rozchodu národů*. Praha: Fortuna 1997, 208 s. ISBN 80-7168-442-2
7. EL – AGRAA, M. Ali. *The European union Economics and Policies*. 9.vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2011, 487 s. ISBN 13 978-1-107-40011-5
8. GLENCROSS, Andrew. *Why the UK voted for Brexit: David Cameron's great miscalculation*. London: Palgrave Macmillan, 2016, 84 s. ISBN 978-1-137-59000-8.
9. MOLLE, Willem. *The economics of European integration: theory, practise, policy*. 4.vyd. Hants: Ashgate Publishing Limited, 2001, 548 s. ISBN 0 7546 2195 2
10. RYCHLÍK, Jan. *Rozpad Československa: Česko-slovenské vztahy 1989-1992*. Bratislava: Academic Electronic Press 2002, 458 s. ISBN 80-88880-02-5
11. SEIDLER, Victor J. *Making sense of Brexit*. Bristol: Policy Press, 2018, 255 s. ISBN 978-1-4473-4520-6
12. TOPERICH, Sasha; NOI, Unver Aylin. *Turkey and Transatlantic Relations*. Brookings Institution Press, 2018, 398 s. ISBN 9781947661066

13. VAHL, Marius; GROLIMUND, Nina. *Integration without membership Switzerland's bilateral agreements with the European union*. Brussels: Centre for European Policy Studies, 2006, 122 s. ISBN 92-9079-616-2

Judikatura

14. Judgment United kingdom supreme court ze dne 24. 1. 2017, Hilary Term [2017] United Kingdom supreme court 5. [online]. Publikováno 2017 [cit. 1. 2. 2018]. Dostupné z <https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2016-0196-judgment.pdf>

Internetové zdroje a odborné články z internetových zdrojů

15. AMUR, Jennifer. *Full transcript: Theresa May's speech on Brexit*. . Washingtonpost.com [online]. Publikováno 17. 1. 2017 [cit. 30. 12.2017]. Dostupné z https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/01/17/full-transcript-theresa-mays-speech-on-brexit/?noredirect=on&utm_term=.f466785518caa
16. BARTZCZAK Krzysztof; DE LOS FAYOS; Fernando Garcés. *The European economic area (EEA), Switzerland and the North*. Fact Sheets on the European Union. [online]. Publikováno květen 2018 [cit. 25. 5. 2018]. Dostupné z http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2017/N54153/en.pdf
17. COUNCIL OF THE EU. *European Council (Art. 50) guidelines for Brexit negotiation*. [online]. Publikováno 29. 4. 2017 [cit. 1. 4. 2018]. Dostupné z <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/04/29/euco-brexit-guidelines/>
18. Draft Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community. 2017. [online]. Publikováno 8. 12. 2017 [cit. 30. 5. 2018]. Dostupné z https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/draft_agreement_coloured.pdf
19. EIDENMULLER, Horst. *Negotiating and Mediating Brexit*. Heinonline.org [online]. Revidováno 2016 [cit. 7. 12. 2017]. Dostupné z

<http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/pepplr44&collection=journals&id=945&startid=&endid=970>

20. EUROPEAN COMMISSION. *Essential Principles on Citizens' Rights*. [online]. Publikováno 12. 6. 2017 [cit. 10. 5. 2018]. Dostupné z https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/essential-principles-citizens-rights_en_3.pdf
21. FORREST, John. *Tough Talk: What is the difference between hard Brexit and soft Brexit - and why does it matter?*. Dla Piper [online]. Publikováno 24. 10. 2016 [cit. 4. 3. 2018]. Dostupné z <https://www.dlapiper.com/sv/global/insights/publications/2016/10/difference-between-hard-brexit-and-soft-brexit/>
22. HM GOVERNMENT. *Framework for the UK-EU partnership Economic partnership*. [online]. Publikováno květen 2018 [cit. 14. 6. 2018]. Dostupné z https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/710817/ECONOMIC_PARTNERSHIP_-_FINAL.pdf
23. HM GOVERNMENT. *Joint report from the negotiators of the European union and the United Kingdom government on progress during phase 1 of negotiations under article 50 TEU on the United Kingdom's orderly withdrawal from the European union*. 2017. [online]. Publikováno 8. 12. 2017 [cit. 30. 5. 2018]. Dostupné z https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/joint_report.pdf
24. HM GOVERNMENT. *Safeguarding the Position of EU Citizens Living in the UK and UK Nationals Living in the EU*. [online]. Publikováno červen 2017 [cit. 10. 5. 2018]. Dostupné z https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/621848/60093_Cm9464_NSS_SDR_Web.pdf
25. HM GOVERNMENT. *The United Kingdom's exit from and new partnership with the European Union*. [online]. Publikováno únor 2017 [cit. 15. 3. 2018]. ISBN 9781474140669 Dostupné z <https://www.gov.uk/government/publications/the-united-kingdoms-exit-from-and-new-partnership-with-the-european-union-white-paper/the-united-kingdoms-exit-from-and-new-partnership-with-the-european-union--2>

26. IMF STAFF. *Global Trade Liberalization and the Developing Countries*. international monetary fund [online]. Publikováno listopad 2001. [cit. 18. 6. 2018]. Dostupné z <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2001/110801.htm>
27. JOHANSEN, Haare Kjetil; JOREK, P. Michal. *UK Supreme Court rules: UK Government needs UK Parliament's approval before triggering Brexit negotiations with the EU?*. Dla Piper [online]. Publikováno 25. 1. 2017 [cit. 30. 3. 2018]. Dostupné z <https://www.dlapiper.com/en/luxembourg/insights/publications/2017/01/uk-supreme-court-rule-brexite/>
28. *Joint technical notes on comparison of EU/UK position on citizens rights - 19/07/2017*. [online]. Publikováno 19. 7. 2017 [cit. 23. 5. 2018]. Dostupné z https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/631038/Joint_technical_note_on_the_comparison_of_EU-UK_positions_on_citizens_rights.pdf
29. *Joint technical notes on comparison of EU/UK position on citizens rights - 31/08/2017*. [online]. Publikováno 31. 8. 2017 [cit. 23. 5. 2018]. Dostupné z https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/641334/2017-08-30_-_EU_UK_Comparison_Table_CR_AUGUST_day_2_FINAL_AGREED_VERSION_AGREED_with_Cion_V2.2.pdf
30. *Joint technical notes on comparison of EU/UK position on citizens rights december 2017*. [online]. Publikováno prosinec 2017 [cit. 30. 5. 2018]. Dostupné z https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/665871/December_-_Joint_technical_note_on_the_comparison_of_EU-UK_positions_on_citizens_rights.pdf
31. MUŠ, Jan. *CEFTA gives the Balkan's more than they think*. [online]. Publikováno 20. 2. 2018 [cit. 10. 6. 2018]. Dostupné z <https://financialobserver.eu/cse-and-cis/serbia/cefta-gives-the-balkans-more-than-they-think/>
32. PHINNEMORE, D. . *On the Road to Brexit*. Political Insight [online]. Publikováno 2016 [cit. 10. 12. 2017]. Dostupné z

[https://pure.qub.ac.uk/portal/files/120540165/Political Insight Brexit and the EU Phinnemore 1 .pdf](https://pure.qub.ac.uk/portal/files/120540165/Political_Insight_Brexit_and_the_EU_Phinnemore_1_.pdf)

33. *Steps toward joining*. ec.europa.eu [online]. Revidováno 6. 12. 2016 [cit. 5. 6. 2018]. Dostupné z https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/steps-towards-joining_en
34. TEMPERA, Michele. *Free trade agreements in Western balkans: Cefta's achievements and problems*. Pecob [online]. Publikováno březem 2011 [cit. 1. 6. 2018]. Dostupné z <http://www.pecob.eu/free-trade-agreement-western-balkans-cefta-achievements-problems>
35. *THE UNITED KINGDOM AND EUROPEAN COMMISSION. Terms of Reference for the Article 50 TEU negotiations*. [online]. Publikováno 19. 6. 2017 [cit. 6. 5. 2018]. Dostupné z https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/eu-uk-art-50-terms-reference_agreed_amends_en.pdf
36. TIME STAFF. *Theresa May's Speech Laying Out the U.K's Plan for Brexit*. Time.com [online]. Publikováno 17. 1. 2017 [cit. 20. 4. 2018]. Dostupné z <http://time.com/4636141/theresa-may-brexit-speech-transcript>
37. TOWNSEND –GAUL, Ian. *Brexit, and after*. Heinonline.org [online]. Publikováno 2016 [cit. 7. 12.2017]. Dostupné z <http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/intzeit11&collection=journals&id=5&startid=&end=10>
38. *UK government publishes proposals on rights of EU citizens*. Gov.uk [online]. Publikováno 26. 6. 2017 [cit. 20. 5. 2018]. Dostupné z <https://www.gov.uk/government/news/uk-government-publishes-proposals-on-rights-of-eu-citizens>

Právní předpisy

Právní předpisy EU

39. Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie Úř. věst. C 59, 7. 6. 2016 dostupné z https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/oj_c_2016_202_full_cs_txt.pdf

Mezinárodní smlouvy

40. Ankara Agreement ze dne 1. 9. 1963, [online]. [cit. 20. 5. 2018]. Dostupné z: <http://www.gif.org.tr/Documents/AB/1963%20ANKARA%20Agreement.pdf>
41. Bilateral agreements I z 1999, [online]. [cit. 20. 5. 2018]. Dostupné z: <https://www.eda.admin.ch/dea/en/home/bilaterale-abkommen/abkommen-umsetzung/abkommenstexte.html>
42. Bilateral agreements II z 1999, [online]. [cit. 20. 5. 2018]. Dostupné z: <https://www.eda.admin.ch/dea/en/home/bilaterale-abkommen/abkommen-umsetzung/abkommenstexte.html>
43. Dohoda o Evropském hospodářském prostoru, [online]. [cit. 20. 5. 2018]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/773-dohoda_o_ehp.pdf

Ostatní

44. European Union (Withdrawal) Bill. In: gov.uk [webové stránky]. [cit. 6. 6. 2018]. Dostupné z: <https://publications.parliament.uk/pa/bills/lbill/2017-2019/0112/18112.pdf>
45. SELECT COMMITTEE ON THE CONSTITUTION. *9th report of the session 2017-19 European Union (Withdrawal) Bill*. Gov.uk [online]. Publikováno 29. 1. 2018 [cit. 12. 6. 2018]. Dostupné z <https://publications.parliament.uk/pa/ld201719/ldselect/ldconst/69/69.pdf>